ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. ԹԻՒ 32

8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1914

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՕԹՔ

ՊԱՏԿԵՐ

ՏՈՒՐՔ ՏԱԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԸ ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԷՋ
Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐ
ՓՐՈՖ. Ց. Թ. ԳԱՑԱԵԱՆ

ԱՐԲԵՑՈՒԹԻՒՆ
ՏՈՒԲԹ. ՈՒ. Ս. ՏԱՏ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԵՐԿՐԻ ՄԸ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ
ԵՂԻԱԶԱՐ Խ. ՌՇՏՈՒՆԵԱՆ

ԽԲ. ԳՈՒՄԱՐՈՒՄ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԱԻԵՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓՐՈՖ. Ց. ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ
Մ. Ս.

ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ Ց. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ

اوەدار هفتەلق غزتە — درسعادتده بايبل هاوسه — مدير مسئولى صموئيول ق. هاروتيونيان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ: — Վեր. Տէր Ֆ. Ու. Մէհալըմ, Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոն

Աշխատակցութեամբ Հայ և Օտարազգի ծանօթ գրողներու

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ. — Թուրքիոյ համար **40** դահեկան, Ամերիկայի համար **2** տոլար, Անգ
համար **8** շիլին, ուրիշ երկիրներու համար **10** Ֆրանկ: Չեմուէ կը ծախուի հատը **40** փարա

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — **Ամեն տեղւոյ համար 6 դահեկան: Տարեկան 75 դահեկանի փոխ
միւնոյն հասցէին 15 թերթ կը ղրկուի, իսկ 108 դահեկանի փոխարէն 25 թերթ կը ղրկուի:**

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն գրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մէհալըմի հասցէին, Պայպըլ-Հաուս, Կ. Պ

ԳԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՕՐՆՈՒՅՄԱՆ և Թերթին Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել Ը

Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի, Պայպըլ-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս:

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS.— Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian.

ANNUAL SUBSCRIPTION: Turkey Ptrs. 40: U. S. America $ 2: England 8 Shillings: Other countries Frcs. 10: — Single copies 40

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIRL

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constanti

ՔԷՍ ՓԱԹԷՐՆԷԼ
CAISSE PATERNELLE

Ֆրանսական կենաց Ապահովագրական առաջնակարգ Ընկերութիւն, հիմնեալ 1841ին ի Փարիզ, Կառավարութեան անմիջական հակակշռին տակ:

ՄԻՄԻԱՅՆ ԿԵԱՆՔԻ ՁԻՒՂ

	Ֆրանք
Դրամագլուխ եւ պահեստի գումար	70,000,000
Մինչեւ 1911ի վերջը հատուցուած վնաս	360,000,000

Իր չափաւոր սակաւագոյցը եւ պարզ ու մեկին պայմանները **Ռէս Ռաբէրճէլի** *մինչեւ այսօր ունեցած հսկայաքայլ յառաջդիմութեան գաղտնիքը եղած են:*

Ամեն տեսակ կեանքի ապահովագրութիւն, ի ղէպ մահու եւ ի ղէպ կենդանութեան: Պզտիկներու համար մասնաւոր եւ օգտակար պայմաններ:

Ընկերութեան ղրամատունն է ՓՐԼՏԻ ԼԻՕՆԷ

Տնօրէն Ագենտ՝ ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Բասած Գաթըրճը Օղլու

Գործակալութիւնք գլխաւոր հաղաքներու մէջ:

25—15

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Ա. Տ Ա. Ր Ա. Զ Ա. Ր

29ըդ Տ ա ր ե շ ր Լ ա ն

Վարժարանս կը վերաբացուի Սեպտ. 16ին (Ն. Դ. երեկոյ: Պայմանաւոր եւ մուտքի քննութիւնները կատարուին Սեպտ. 17ին եւ 18ին, եշ. եւ Ուր. Դիշերօթիկ աշակերտուհիները կը վճարեն 16 Օսմ. տարեթոշակ, որուն կէսը պէտք է անպայման հատուցնեն մուտքի ատեն, եւ կէսը Փետր.ի մէջ: Դաշնակ երգեհոնի դասի համար մասնաւոր վճարում դասաւանդութեան թիւին համեմատ: Բոլոր գիշերօթիկ աշակերտուհիները, հին թէ նոր, պէտք է մէկ Օսմ. ոսկի կանխավճարեն, արժանագրուելու եւ իրենց տեղերն ապահովելու համար: Տնօրէնութիւնը պարտաւոր չէ նախօրօք չապահովագրուած աշակերտուհիներուն տեղերը պահելու: Նկատմամբ նազրութեան եւ ուրիշ տեղեկութեանց համար գրել Տնօրէն Պ. Յովհ. Ս. Ալիքսանեանի, Ատարազար, կամ Բիթլիս, Պայպըլ Հաուզ, Կ. Պոլիս: 8—

Նիկոմիդիոյ Աւետարանական Նախակրթարանի եւ Մանկապարտէզի համար փորձառու կարող Տնօրէն-ուսուցիչ մը, Վարժուհի մը Մանկապարտիզպանուհի մը կ'ուզուի: Փափաքողները կրնան դիմել

Ա. Կ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆի, Իզմիթ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՈՐ ԿԷ. — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 8, 1914 — ԹԻԻ 32

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ուսափելիւ

Ա՛յն որմէ վախցած է ամբողջ սերունդ մը՝ ունեցաւ վերջապէս։ Ամբողջ Եւրոպա կը դիմէ։ Ընդհանուր զօրահանութիւն տարուի ամէն երկրի մէջ, նոյն իսկ Հոլլանտի եւ Զուիցերիոյ մէջ։ Ո՛րը իր զրայիին զարձակելու եւ որը իր սահմանները եւ քաղաքացիները պաշտպանելու համար մինչեւ ի պահեստին զօրանոց կը հրաւիրէ՝ անկէ զօրանոց ղրկելու նպատակաւ։ Այս վայրէն ամէն տեղ կրպակներ կը գոցուին, գործարանները կը պարպուին, տուներ թափուր կը մնան եւ օճախներ կը մարին։ Երեւակայութիւնը կարող չէ չափել մեծութիւնը աղէտին։ Միլիոններու հաշիւը միլիոններով միայն կարելի կ՚ըլլայ գնահատել։ Հազարներ եւ հարիւր հազարներ 8–ի իսկ առնել աւելորդ է։

ահաւոր աղէտը

Եւ այս՝ քառասնորդ դարուն մէջ։ Մինչեւ վայրկեանը այնպէս կը կարծէինք թէ մը ալ անհամեմատ մեծութիւնը եւ հանրային զանքը կարող պիտի ըլլային սոսկալի զօրքերը որ սուրը պատրաստ չհանեն հապճեպով։ Կարելի չէր երեւակայել թէ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը թոյլ պիտի տար որ Սէրայէվոյի ոճիրը եւ կամ որեւէ ուրիշ դէպք պատրուակ դառնայ համաեւրոպական մոլեգնութեանց։ Այսօր ընդհակառակն դժուար է երեւակայել միջոց մը, որ կարող ըլլայ արգելել նախճիրները կամ գէթ սահմանափակել անոնց տարածութիւնը։ Երկու հազար տարի քարոզուած է Քրիստոնէութիւնը եւ մարդիկ տակաւին ըմբռնած չեն թէ պատերազմը հակառակ է Քրիստոսի ոգիին։ Ռուսիոյ Ցարը կը հրաւիրէ իր հպատակները որ յոյսերնին դնեն Աստուծոյ վրայ։ Գերման Կայսրը կը հրաւիրէ իր ժողովուրդը որ եկեղեցի երթայ եւ աղօթէ Աստուծոյ՝ իր բանակին յաղթութեանը համար։ Եւ կ՚ակնկալեն՝ անշուշտ որ միեւնոյն Աստուածը լսէ այս հակառակ աղօթքները եւ պատասխան չնորհէ անոնց։ Ինչ հեգնութիւն։

Ի՞նչ է պատճառը

Այնքան արագութեամբ գահավիժեցան դէպքերը եւ կը չարունակեն գահավիժել որ կարելի չէ տակաւին պատասխանատուութիւններ ճշդել եւ ըսել վստահաբար թէ որո՛նք են այս չանթահարիչ վիճակը յառաջ բերողները։ Կարծես թէ վարիչ չկայ Եւրոպայի մէջ, թէ խորհրդականները քաշուած եւ դիպուածը, կոյր եւ անողոք ճակատագիր մը, կը խառնակէ իրերը՝ փութացնելու համար ահարկու պատուհաս մը։ Ինչ է արդարեւ պատճառը այսքան յուզումի

եւ այնքան տառապանքի։ Ի՞նչ կը պահանջէր Աւստրիա Սերպերէն որ պիտի չկրնար ձեռք ձգել դիւանագիտական միջոցներով։ Թէ Սերպ կառավարութիւնը պատասխանատու է՛ թէ ոչ Ֆրանց Ֆէրտինանտի սպանութեան՝ պէտք էր որոշուէր հանդարտ եւ պաղարիւն քննութեամբ եւ ոչ թէ հրետանիի պայթիւնով։ Եւ եթէ ապացուցուէր թէ Փեթար Թապաւորին դահլիճը մեղսակից է ոճիրին, Եւրոպա չպիտի վարանէր պէտք եղած պատիժը անօրինել եւ զայն պարտադրել փոքրիկ Պալքանեան տէրութեան։ Արդէն օրեր առաջ երեւան եկաւ թէ Սերպիոյ կողմէ վերջնագրին արուած պատասխանը հեռու էր վճռական մերժում մը ըլլալէ, այլ յաւէտ զիջողութիւններէ կը բաղկանար։ Կոմս Պէրխթոլտ օրերով ծածկեց այդ գրութեան պարունակութիւնը՝ ցոյց տալով թէ իրեն վինտոնծը պատրուակ մըն էր յաւէտ քան պատճառ մը պատերազմի դիմելու։ Եւ յետոյ միւս տէրութիւնները ի՛նչ պէտք ունէին իրարու վրայ խուժելու եւ մերժելու ամէն միջնորդութեան առաջարկ, եթէ չըլլային իրենց մէջ այնպիսիներ որ կը բաղձան պատերազմ յառաջ բերել ամէն գնով։

Ջէնճի փոռձ

Վերջապէս անոնք որ կը վարեն տէրութեանց գործերը՝ այնքան հզօր եւ այնքան իմաստուն չեն որքան կը կարծենք երբեմն։ Սպառազինութիւնները ասկէ տարբեր արդիւնք մը չէին կրնար ունենալ։ Զինեալ խաղաղութիւնը առժամեայ խաղաղութիւն է առ առաւելն։ Ցիսոսն տարի աղվեր իրենց բովանդակ ուշադրութիւնը եւ ամբողջ ոյժը նուիրեցին բանակներ կազմելու եւ զանոնք ամենամահացու կերպով զինելու։ Այսօր հոգեբանօրէն անկարելի է կարծես որ չուզեն անգամ մը փորձել իրենց զօրքը եւ զէնքերը։ Այդ փորձն է որ տեղի պիտի ունենայ։ Հաղարաւորներու արեան գինով պիտի վորձուի թէ ո՞ր սպայակոյտին ծրագիրները աւելի կատարեալ են, Գերմանակա՞ն թէ Ռուսական։ Գիւղեր եւ քաղաքներ պիտի կործանին որպէս զի տեսնուի թէ ի՛նչ են բաղդատական առաւելութիւնները եւ թերութիւնները Գրուպի եւ Գրէօզոյի թնդանօթներուն։ Ծովերը արիւնով պիտի ներկուին եւ բոցերով պիտի ծածկուին մինչեւ որ մէկ արէանօթին միւսէն աւելի զօրաւոր եւ դիւրաշարժ ըլլալը ապացուցուի։ Զգաստութեան կոչերը պիտի խեղդուին սպառնական աղմուկներու մէջ։ Գերմանիա իր զօրաբանակները պիտի փորձէ եւ Անգլիա իր մարտանաւերը։

Վախճանը

Եւ յետո՞յ։ Ո՛վ կրնայ գուշակել վախճանը։ Աշխարհի պատմութեան մէջ տեղի ունեցած չէ բնաւ այնպիսի պայքար մը որպիսին ահա պայթելու վրայ է։ Ո՛վ պիտի յաղթէ եւ ո՛վ պիտի յաղթուի. չենք գիտեր։ Միայն այս գիտենք թէ սուգի օրեր կու գան ամէնուն համար ալ։ Աւերումը ընդհանուր պիտի ըլլայ անկասկած։ Այսօր մոլեգին յարձակում, վաղը ուժասպառ դադար, եւ այնուհետեւ գուցէ նոր պատրաստութիւններ, նոր ճգնաժամ մը սպառազինութեանց։ Ասուած գուցէ լսէ աղօթքը թէ՛ Ցարին եւ թէ՛ Քայզէրին, և այդ չատ սուղի պիտի նստի Քայզէրին եւ Ցարին հաւաստարապէս։

Բայց անդին ուրիշներ ալ կան որ կ'աղօթեն խաղաղութեան համար։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՎԵՐ. ՏՐ. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

2.

Եթէ պատերազմը այսքան սուղի կը նստի դրամի թէ կեանքի տեսակէտով, եւ եթէ բարոյապէս իր աղդեցութիւնը նուաստացուցիչ եւ բարբարոսացուցիչ է յոյժ սակաւ բացառութիւններով, ինչո՞ւ ուրեմն պատերազմ կը մղուի։ Առաջնակարգ պատճառներ եղած են վեհապետներու կամ զինուորական հրամանատարներու փառասիրութիւնը, պատերազմի հրապոյրն զգլխումը, աղգային նախանձ եւ աղգային ատելութիւն։ Այս պատճառները չուտով միաք կու գան, բայց ուրիշներ ալ կան որ ուշագրաւ կերպով կը պարզուին անցեալ չարթնուկառած յօդուածներէն միոյն մէջ։

Այդ պատճառներէն մին է պատերազմական գործիքներու կամ զէնքերու չինութեան ազդեցութիւնը։ Այդ գործով զբաղող Անգլիական ընկերութիւններու դրամագլուխն է 57 միլիոն Օսմ. ոսկի, եւ $1\frac{1}{2}$ միլիոն քաջամարմին մար-

դիկ, այսինքն Միացեալ Թագաւորութեան գործաւորներուն վեցէն մէկը, կա՛մ բաժնետէր են, կա՛մ գէթ իրենց ժամանակին մէկ մասը այդ ընկերութիւններուն գործին կու տան։ Տարեկան չահերը գրամագլխին 10 %ին կը հասնին, ինչ որ շատ աւելի է քան զոր կու տան չահագործման շատ ուրիշ ձեռնարկներ։ Գերմանիոյ մէջ ա՛լ աւելի արագ ու կատարեալ եղած է պատերազմական սրուհասաններու յաղթանակը։ Քրուփի ընկերութիւնն առանձինն 250,000 մարդ կը բանեցնէ։ Այս տեսակ գործի մէջ Գերմանի ընկերութիւններու կողմէ գործածուած դրամագլուխը չյիշեր այն յօդուածը, բայց Կայսրը Քրուփի ընկերութեան մէջ ունի $2\frac{1}{2}$ միլիոն ոսկի։ Ֆրանսայի մէջ կայ Քրէօզօ զինագործարանը եւ ուրիշներ որ թերեւս այնքան նշանաւոր չեն։ Այդ բոլոր երկիրներուն երեւելի դրամատէրերէն շատեր կապակցութիւն ունին այս գործարաններուն հետ, եւ իրենց քաղաքական ազդեցութիւնը մեծ է։ Այդ գործարանները իրենց գործը չեն սահմանափակեր իրենց երկիրներուն մէջ, այլ մասնաճիւղեր ունին ուրիշ երկիրներու մէջ եւ գործակալներ՝ որ Եւրոպական ամէն արքունիք կը մտնեն։ Այդ գործակալներուն մէկ գործն է պատերազմի երկիւղներ տարածելով վաճառման հրապարակ պատրաստել։ Ասիա կը պնդեն թէ ամենավերջին դիւաները եւեթ օգուտ ունին պատերազմի մէջ, ուստի այն ղէնքերը որոնց ապաւինած էր աղգը՝ հարկ կ'ըլլայ նետել եւ աւելի նոր ու մահառիթ ղէնքեր գտնել։ Կ'ըսուի թէ Քրուփի ընկերութիւնը մեծ պահոց մը կը պահէ, ուր ուրիշ աղգերու ամէն գործակալներ կու գան ղէնք գտնել եւ արքայավայել մեծարանք կ'ընդունին։

Ուրիշ դասակարգ մը որ կ'օգտուի պատերազմներէն՝ սեղանաւորական տուներն են որ կառավարութիւններու դրամ փոխ կու տան, որպէս զի կարենան արդիական ղէնքեր գտնել։ Իրենք հարիւրին տասնմի կ'ընդունին, որ աւելի կամ նուազ կ'ըլլայ փոխառուին նեղ կամ լայն վիճակին համեմատ։ Հիմա Փարիզ է այս դրութեան կեդրոնը, եւ առհասարակ պայման կը դրուի որ ռազմանիւթերը Ֆրանսայի մէջ գնուին։ Փոխառուներու արդի ազդեցութիւնը պատերազմի ղէմ է, բայց ի նպաստ պատերազմական դրութեան։ Պալքանեան երկրորդ պատերազմը հակառակ էր անոնց կամքին, եւ կ'ըսուի թէ 7 միլիոն ոսկիի կորուստ պատճառեց Պուլկարիոյ Փարիզցի պաշտպաններուն։

Բոլոր այս ազդեցութեան արդիւնքն է, ինչպէս ըսինք մեր նախորդ յօդուածով, ազգերը եւս քան զեւս մխրճել պարտքի մէջ, եւ վերջնական վախճանը պիտի բլլայ, Լոնտոնի սեղանաւորական կաճառի մը առջեւ խօսուած ուղերձի մը համաձայն, սնանկութիւն։ Ճառախօսը նախաձայնեց թէ «Եւրոպայի ժողովուրդը պիտի ըսէ, 'Գիտենք թէ պարտական ենք մեր տոկոսը վճարել։ Գիտենք թէ պարտական ենք մեր պարտքը հատուցանել, բայց չենք կրնար։ Մենք մարդ էակներ ենք, պէտք է որ ապրինք։ Զաւակներուս տուրքերու ենթարկուած ենք, չենք կրնար հագուստ գնել, չենք կրնար ուտեստ ճարել։ Շահ չենք կրնար հանել մեր գործէն։'» Եւ կ'ըսէ. «Պատերազմի նպատակներու համար դրամ գտնողները այլեւս ետ պիտի չառնեն իրենց դրամը։»

Արդ ուրիշ խնդիր մը եւս քննենք, այն է՝ այս ահեղ չարիքը դադրեցնելու միջոցը։ Ակնարկուած յօդուածագիրը կ'ըսէ. «Պարզ է թէ այսպիսի դրութիւն մը չուտ թէ ուշ վերջ պիտի գտնէ։ Մարդակերութիւն, դերեվարութիւն եւ կրօնական հալածանք չնչող ազդեցութիւնները վերջ ի վերջոյ պիտի չնչեն միջազգային պատերազմը։» Թերեւս խիստ մռայլ պատերազմը մարդակերութեան հետ դասաւորել ուրէք կերպով։ Սակայն եթէ մարդ մը սպաննէք, անոր համար տարբերութիւն չընէր թէ իր մարմինը կը թաղուի թէ կ'ուտուի։ Եւ խաղաղութեան ապահովման համար սպառազինութիւններու յարաժամ յաւելումէն տարբեր միջոց մը պէտք է գտնել, վասն զի ցորքան ժամանակ այդ դրութիւնը տեւէ, միշտ պատերազմի վտանգ կայ։ Ուրիշ դրութիւն մը պիտի գտնուի, երբ հանրային կարծիքը պահանջէ բաւական ուժգնութեամբ եւ հաստատամտութեամբ։ Ուստի նախապատրաստական քայլ մ'է հանրային կարծիքը լուսաւորել։ Եւ հանրութեան պէտք է զգացնել թէ պատերազմը ոչ միայն գազանային ու գարշելի է, այլ եւ թէ մարդուս քսակին վրայ կը յարձակի, անոր վրայ տուրք մը հաստատելով, զոր կրել պիտի չկարկաղուէր, եթէ պատերազմական դրութիւնը իր մեծածախ սպառազինութիւններով ընաջնջել ըլլար։ Պատերազմական դրութեան վերջնական տապալումը կրնայ յապաղիլ,

վան զի դեռ երկիրներ կան Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ նման, ուր մարդիկ իրաւասութիւն չունին խորհրդարանի մէջ գտնուող ներկայացուցիչներու ձեռամբ խաղաղութեան եւ պատերազմի խնդիրներ որոշելու։ Սակայն ռամկավար գաղափարներու յառաջդիմութեան չնորհիւ պիտի գայ ժամանակ, երբ այդ իրաւասութիւնը մէկ անձի պիտի չպատուի։ Եւ ոչ միայն իրական պատերազմներ պիտի արգելուին, այլ եւ պատերազմական դրութեան արդի ճնշող ծախքերը պիտի չնչուին։

Միջոցն է միջազգային վէճերու լուծման համար պատերազմելու տեղ տարբեր մեթոտ մը ընդունիլ։ Ժամանակաւ անհատներու չատ վէճեր մենամարտով կը լուծուէին, հիմա կը լուծուին անոնք դատարանի առջեւ հանուելով։ Մեծ Բրիտանիոյ եւ Ամերիկայի մէջ մենամարտները գրեթէ անծանօթ են։ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ կ'ըլլան ատոնք եւ, ուր որ կան, բարբարոսութեան հետք մը կը կազմեն։ Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ մէջ ամէն տարի 1,200 մենամարտ կ'ըլլար, իսկ հիմա ոչ աւելի քան 12, առանց հաշուելու, կը կարծենք, ուսանողական մենամարտները, որոնց մէջ չատ ոչ ոք կը վնասուի ծանրապէս։

Ինչպէս դատարաններ կան հիմա ուր անհատներ կրնան իրենց վէճերը հարթել, նոյնպէս դատարաններ պիտի ըլլան ազգերու վէճեր հարթելու համար։ Այս նպատակով կ'աշխատին հիմա խաղաղութեան բարեկամները։ Արդէն իսկ չատ գործ կատարուած է իրաւաբարութեամբ։ Ներկայ տարին չվերջացած՝ Մեծ Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու վերջին պատերազմով կնքուած խաղաղութեան հաստատութեան պիտի հանգինք։ Շատ խնդիրներ ծագեցան երկու կառավարութիւններուն միջեւ, ոմանք չատ վտանգաւոր, բայց ամէնն ալ բարեկամաբար լուծուեցան։ Իրօք կ'ըսուի թէ Միացեալ Նահանգներու եւ ուրիշ ազգերու միջեւ ծագած 60է աւելի խնդիրներ իրաւաբարութեամբ հարթուած են։ Բայց դեռ հաստատուած չէ միջազգային ատեան մը, զոր ամէն կառավարութիւններ ճանչնան եւ որու հաւանին տանիլ իրենց վէճերը։ Ակնարկուած յօդուածներուն երկրորդը, որմէ դեռ բան մը չքաղեցինք, կ'ըսէ. «Խաղաղութեան բարեկամներու միակ ընելիքն է վէճ ունեցող ազգերու համար դիւրացնել, ինչպէս կը դիւրացնենք վէճ ունեցող անհատներու համար, դիրար դատարան հրաւիրել եւ անկարելի ընել որ իրենց վէճերը ուժի վճռին հանթարկեն։» Եւ ճիչտ ինչպէս օրինապանց և պատժապարտ կ'ըլլայ անհատ մը, որ իր ձեռքով կը գործադրէ օրէնքը եւ կը վնասէ անոր որու հետ վէճ ունի, նոյնպէս կը կարծենք թէ գալու բարի ժամանակի մը մէջ իր վէճը միջազգային ատեանի յանձնել չուզող եւ ուրիշ ազգի մը դէմ պատերազմ ընող ազգ մը պատասխանատու պիտի համարուի եւ պատժուի։ Այս նախաձայնութիւնը ցնորական կրնայ թուիլ, բայց կը սիրենք յուսալ թէ այժմու ողջերէն ոմանք պիտի տեսնեն անոր կատարումը։ Եւ ատոր մէջ ուրիշներու գործերուն անբերաւօրէն միջամտել չկայ, վասն զի բովանդակ աշխարհ վաճառականութեամբ եւ այլ կերպերով այնքան սերտիւ կապուած է որ պատերազմը ոչ միայն պատերազմիկներուն՝ այլ եւ ուրիշ ազգերու՝ կը վնասէ։ Եւ համայն աշխարհի ժողովուրդները իրաւունք ունին բողոքելու յարաճուն սպառազինման արդի դրութեան չարունակման դէմ, ինչպէս արդէն կը բողոքեն Գերմանիոյ մէջ եւ այլուր, ոչ միայն որովհետեւ իրենք թնդանօթի կեր պիտի ըլլան պատերազմի ժամանակ, այլ եւ որովհետեւ այդ դրութիւնը տուրքի յարաճուն բեռներ կը դնէ իրենց վրայ եւ միանգամայն կը սղեցնէ ապրուստը՝ դիւնաւորական ծառայութեան կոչելով այնպիսիներ, որոնք այլապէս հողամշակներ կամ կեանքի անհրաժեշտ պիտոյք արտադրողներ պիտի ըլլային։

ՎԵՐՋ

Գերման բժիշկներ կը յայտարարեն թէ բողկի հիւթով աղիքի հիւանդութիւնն դարմանելու փորձերը փառաւոր յաջողութեամբ պսակուած են։ Այդ հիւթն ըստ երեւութին կը նուազեցնէ աղիքներուն վնասող տարրը եւ կ'արգելէ անոնց բորբոքումը։ Բժշկութեան համար առանձնապէս անհրաժեշտ է սեւ բողկի հիւթը։ Հիւանդը վեց կամ ութ չաթաթ ամէն օր 1—1½ բաժակ խմելու է այդ հիւթէն։ Հարկաւ մասնաւոր ղգուշութիւն ընելու է նաեւ ուտեստի որակի եւ չափի մասին։ Դարմանը կը կրկնուի քանի մը տարի յաջորդաբար։ Բժիշկներն հարկադրուած են այս հիւթը առաջնակարգ դեղերէն համարիլ։ Այս աժան եւ անվնաս դարմանումը հիւանդներուն ուշադրութեան արժանի է անկասկած։ Մշակ, Փետր. 20, 1914

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՕԹՔ

Բաղո՛մողորմ Աստուա՛ծ և հաստիչ խաղաղո՛ւթեան, հաստատեա՛ զանձինս մեր ի քոյով խաղաղո՛ւթեամբդ, որով ոմանք չի՛բաժանէիր կոբկի զամենայն պատճա՛ռ ո՝ ո՛չնչէ հրամանատո՛ւ մատակարարելով. վասն զի այդ նո՛ւ է կամ՛ ո՝ խաղաղական և հոգեո՛ւր սիրով կալ մեզ առ ինեանս, և ապաւէն սրտիս տուր յայտնութեան դիմանիդ Աստուծոյ և փրկչիդ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որո՛մ պարծանա՛ւորք եղիցո՛ւք հանդերձեալ ամսովք ընդ առաջ Տեառն յօդս: Զո՛սբերեցս կացցո՛ւք յամենի ո՛ւմմէ ընդ առ՛բեա և ընդ սէրելիս անո՛ւանդ ոյ սբեոյ. և ժառանգեցո՛ւք պարտապահեանն ի սկզբանէ աշխարհի սբեոց ոյ պարտաւորելոյն: Ե՛ ընդ նոսին գոհանալով փառա՛ւորեցո՛ւք զեզ ընդ Հօր և միածնո՛ւրեայ Հոգո՛ւդ այժմ և դարձ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՊԱՏԿԵՐ

Թագաւոր մը յանդիմանել. Փրեսերիք Մեծի մեծագոյն զօրավարը, Ժոն Զէլանտ, Քրիստոնեայ էր եւ թագաւորը՝ ծաղրող մը: Օր մը թագաւորը զՅիսուս կը ծաղրէր բրաւորէն, եւ սրահը կը թնդար խնդացողներու քրքիչներէն: Այս չատ ծանր ազդեց Ժոն Զէլանտ զօրավարին, որ անհամար ու երեւելի ճակատամարտներ չահած էր Բրուսիոյ համար եւ իսկոյնէս ինք գրած էր թագը թագաւորին գլուխը:

Գերման դինուորականի ոճով ու չարժուածքով կայ կայնեցաւ, ու չողոքորթներու խօրին լռութեան մէջ իր ալեւոր գլուխը չարժելով ըսաւ հանդիսականէս: «Տէր իմ, ես մահէ վախցած չեմնիմ. գիտէք թէ ձեզի համար կռուած եմ երեսունեւուրթ ճակատամարտի մէջ և երեսունեւուրին ալ չահած եմ: Այս մազերս ճերմկած են, ծերացած եմ ալ: Բիչ առնէն պիտի ներկայանամ ձեզմէ աւելի մեծի մը, ամենակալ Աստուծոյն, որ դիս իմ մեղքէս փրկեց, Տէր Յիսուս Քրիստոսի, որու դէմ դուք կը հայհոյէք: Տէր իմ, չեմ կրնար կենալ եւ Փրկչիս դէմ հայհոյանք լսել: Կ'ողջունեմ ձեզ, տէր իմ, իբրեւ ծերունի մը որ յաւիտենական թութեան ճամբան կը գտնուիմ եւ կը սիրեմ իմ Փրկիչս:»

Մեծն Փրեսերիք պատասխանեց դողդոջուն ձայնով, «Զօրավար Ժոն Զէլանտ, ներում կը խնդրեմ, ներում կը խնդրեմ:» Ներկաները ցրուեցան լռութեամբ, և թագաւորը խորունկ մտածեց այն Մեծագոյնին վրայ, զոր իր զօրավարը կը յարգէր, նոյն իսկ առաւել քան իր վեհափառութիւնը:

Քրիստոնեին վարձը (Ցայտ. իբ. 12). Աստուածասէրէ չրջիկ քարոզչուհի մը, Տիկին Ուանկ, հեթանոս կիներու խմբի մը կը խօսէր: Երբ վերջացուց իր ըսելիքը, անոնցմէ մէկը ձեռքը անոր ուսին վրայ դնելով հարցուց. «Ինչ օգուտ կը քաղէք այսպէս խօսելէն:» Տիկինը եռանդագին պատասխանեց. «Ինչ օգուտ կը քաղեմ, կը հարցնէք. կեցէք որ ըսեմ: Երբ դեռ Քրիստոսն ընդունած չէինք, մենք իրար կ'ատէինք եւ յաճախ կ'աչխատէինք անձնասպան ըլլալ: Մարդիկ չէին կրնար տունը մնալ կռիւներու պատճառով: Իսկ երբ Քրիստոնեայ եղանք, դիւրար սիրել սորվեցանք: Հիմա սիրով ու խաղաղութեամբ կ'ապրինք իրարու հետ, բան մը չէ այս: Ամուսինս ափիոնամոլ էր Քրիստոնեայ չեղած: Երբ Քրիստոնեայ եղաւ, թողուց ափիոնը եւ մաքուր, ազնիւ մարդ մը եղաւ, բան մը չէ այս: Երբ դեռ Քրիստոնեայ չէի, երեք զաւակ ունեցայ եւ, թէպէտ կուռքերուն ազօթեցի, ամէնն ալ մեռան: Երբ Քրիստոնեայ եղայ, դուստր մը խնդրեցի եւ ստացայ եւ հիմա ուչիմ ու երջանիկ աչակերտուհի մըն է 15 տարեկան: Մանչ մը խնդրեցի եւ ստացայ: Հիմա խելացի աչակերտ մըն է 12 տարեկան: Բան մը չէ այս: Երբ դեռ Քրիստոնեայ չէի, միչտ կը վախնայի: Կը վախնայի մուրթէն, կը վախնայի չար ոգիներէն, կը վախնայի նոյն իսկ քունէն, խորհելով թէ թերեւս ալ չեմ արթննար: Իսկ երբ Քրիստոնեայ եղայ, ամէն վախ ցնդեցաւ, նոյն իսկ մահուան վախը, վասն զի գիտեմ թէ ինծի հա-

մար պատրաստ բնակարան մը կայ երբ մեռնիմ։ Բան մը չէ՞ այս։ Չեմ կրնար, սիրելիդ իմ, քանի մը րոպէի մէջ քեզի պատմել ամէն ինչ որ Քրիստոս լրած է ինծի համար, սակայն պատմածս քեզի բաւական է ցուցնելու թէ բաղձալի բան մը կայ ասոր մէջ։ Արդ դուն ինծի ըսէ թէ ի՛նչ օգուտ կը քաղես դուն քու կրօնէդ։»

Կինը պահ մը Տիկին Ուանկի նայեցաւ ապշութեամբ, եւ վերջապէս ըսաւ, «Այո, բան մը քաղած ես հարկաւ, նորէն պիտի գամ։»

Երբ Հռոմայ Կայսրը Սրբոյն Ոսկեբերանի սպառնացաւ թէ պիտի աքսորէ զինք, եթէ չարունակէ Քրիստոնեայ մնալ, պատասխանեց ան. «Չէք կրնար աքսորել զիս, վասն զի աշխարհն իմ Հօրս տունն է, եւ դուք չէք կրնար զիս անկէ աքսորել։» «Կ'սպաննեմ քեզ,» յարեց Կայսրը։ «Չէք կրնար, վասն զի իմ կեանքս Աստուծոյ քով պահուած է Քրիստոսի հետ։» «Կ'առնեմ ձեր դանձերը։» «Անկարելի է այդ, վասն զի իմ գանձս երկինքն է։» «Կը հեռացնեմ քեզ մարդոց քովէն եւ անպարեկամ կը մնաք։» «Ոչ, չէք կրնար, վասն զի ես Բարեկամ մը ունիմ երկինքը, որմէ զիս բաժնել անկարող էք դուք։»

ՏՈՒՐՔ ՏԱԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

(Կիրակիօրեայ Դպրոցի Դաս, Օգոս. 30)

Մաս. Ի՛Ր. 15—22

Հրէից մեծամեծները որոշած էին սպաննել Յիսուսը, ուստի աչխատեցան անոր ըսիլ տալ բան մը՝ որ կա՛մ բարկացնէր կառավարութիւնը, կա՛մ իրմէ հեռացնէր ժողովուրդը։ Այս անգամ չհամարձակելով անձամբ անոր վրայ յարձակիլ, ղրկեցին քանի մը հեռատես ուսանողներ Ռաբբիական դպրոցէն եւ քանի մը հոգի Սադուկեցւոց արքունական կուսակցութենէն, Հերովդէսեաններ։

Անոնք յարմար պատեհութիւն մը գտնելով Յիսուսի մօտեցան եւ չողոքորթութեամբ իրենց նենգամիտ հարցումը ըրին տուրք տալու նկատմամբ։ Հրեաները կը ճնշուէին Հռոմէական լուծին ներքեւ, եւ տուրք տալու ստիպումը ծանր կուգար անոնց հպարտ հոգիներուն։ Փարիսեցիները հայրենասէր կուսակցութիւնն էին եւ կրնար բնական թուիլ որ Փարիսեցւոյ այս դեռատի աշակերտները իրենց երիտասարդական եռանդով աղնիւ հոգածութենէ մը չարժած ըլլան իրենց ազգային պատուոյն համար, մինչ Հերովդէսեանները նախանձաւոր էին Հերովդէսի դերդասատանին համար, եւ չէին հանդուրժեր անոր օտար բռնակալութեան հպատակելուն։

Անոնք կ'ակնկալէին թէ Յիսուս Տուրք տալ օրինաւոր չէ պիտի ըսէր, եւ ուստի ինքզինք ենթակայ պիտի ընէր Հռովմայեցիներուն անմիջական վրէժխնդրութեան։ Ո՛չ ապաքէն Յիսուս Գալիլեայէ էր, եւ Գալիլեա խռովութեան ջերմ կեդրոն մը։ Նաեւ իր հետեւողներուն մէջ ունէր նախանձայոյզներու խիզախ աղանդին մէկ անդամը։ Բայց եթէ, միւս կողմէն, ըսէր թէ Տուրքը պէտք էր տալ, պիտի կորնչցնէր ժողովրդին համակրանքը եւ ուստի Հրէից գլխաւորներուն ձեռքը պիտի իյնար։ Եթէ Հռովմէական կառավարութեան թեր ելլէր, այդ բանը ժողովուրդին աչքին՝ հաւասար պիտի ըլլար իր Մեսիայութիւնը ուրանալու, եւ բազմութիւնները անմիջապէս պիտի լքէին զինք։

Խորամանկ դաւ մըն էր ասիկա, բայց Յիսուս վայրկեան մը անգամ չխաբուեցաւ։ «Ինչո՞ւ զիս կը փորձէք,» ըսաւ։ Ըսաւ նաեւ որ ցուցնեն տուրքին դրամը։ Կայսերական տուրքը Հռովմէական եւ ոչ թէ Հրէական դրամով կը վճարուէր։ Անոնք անոր ցուցուցին դահեկան մը, որ Տիբերիոս կայսեր պատկերը եւ գիրը կը կրէր։ «Որո՞ւնն է այս պատկերը ու գիրը,» հարցուց։ «Կայսրին,» պատասխանեցին։ «Ուրեմն զայն որ Կայսրինն է, Կայսրին տուէք, և զայն որ Աստուծոյն է, Աստուծոյ տուէք։» Ա-ռանց նշանակութեան չէ որ մինչ անոնք հարցուցած էին, «Տա՞նք,» Յիսուս պատասխանեց, «Հատուցէք։» Տուրքին դրամը անոնցը չէր, այլ Կայսրինը եւ անոնք իրաւունք չունէին չհատուցանել զայն։ Յիսուսի այս խօսուածքին մէջ յանդիմանական չեշտ մը կայ։ Այն պարտքը զոր անոնք ունէին Աստուծոյ՝ ուրիշ էր եւ աւելի մեծ քան զոր կ'ըմբռնէին։

Դաւադիրները պարտուած՝ մէկ կողմ քաշուեցան առանց բառ մը խօսելու, զարմանալով Յիսուսի ներհմտութեան եւ նրբամտութեան վրայ։

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԸ ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԷՋ

4.

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ ԵՒ ՄՏԱՑԻՆ ՑՈԴՆՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ
(Տեսուչ Վանայ Վարժապետանոցին)

Կրթական հաստատութիւններու մէջ մարմնամարզի տրուած յարաճուն կարեւորութեան գլխաւոր մէկ դրդապատճառն ալ պէտք է փնտռել այն ընդհանուր համոզումին մէջ թէ աշակերտին յոգնած միտքը հանգչեցնելու, կազդուրելու եւ իմացական աշխատութեան կրկին ընդունակ դարձնելու անզուգական միջոց մըն է ան։ Եւ կրթական աշխարհի մէջ չկայ աւելի հրատապ հարց մը քան պատրաստել ու դործադրել ուսումնական այնպիսի ծրագրեր որոնց-մով կարելի ըլլայ լեցուն չափով արդիւնագործել դպրոցական օրը, այսինքն կարելի ըլլայ արագօրէն վերանորոգել աշակերտին սպառող ուժերը, փութով փարատել անոր մտային յոգնութիւնը աշխատալից գործէ մը վերջ եւ ընդունակ դարձնել զայն վերստին յաջորդող ուրիշ աշխատութեան մը պարապելու։

Արդ, որո՞նք են մտքի յոգնութիւն պատճառող ազդակներն եւ ինչ յարաբերութիւն ունին անոնք մարմնամարզի հետ։ Մեր նիւթին համար ամենաարժէքաւոր չահեկանութիւնն մը ունի այս հարցը։ Բայց որպէս զի կարողանանք յստակօրէն ըմբռնել այս մասին դիտութեան ըրած նշանակալից յայտնութիւնները, պէտք է նախ ճշդենք յոգնութեան (fatigue) բնոյթը, անոր առաջանալուորումներն եւ մտային ու մարմնական գործունէութիւններու հետ անոր ունեցած յարաբերութիւնը։

Թուղթի վրայ կրկնենք հոս Մոսոյի, Հաճի ու Լոմպարոի նման առաջնակարգ հեղինակութիւններու այն կարգ մը լուսաստիւնա փորձարկութիւններն եւ անոնց տուած արդիւնքները, որոնք՝ որչափ ալ չեն կրցած լուծել յոգնութեան ամենանկնճռոտ երեւոյթին գաղտնիքը՝ սակայն լիովին պարզաբանած են գործնական առաջնորդութեան համար պահանջուած ամէն իրողութիւն։

Իրիկուան դէմ կը մորթենք աղաւնի մը, ծիծեռնակ մը եւ մեղու մը։ Մանրադէտով կը քննենք ասոնց ջղային կեդրոններու բջիջներն։ Առաւօտեան դէմ ալ կը մորթենք նոյն խումբին վերաբերող ուրիշ աղաւնի մը, ծիծեռնակ մը ու մեղու մը։ Առաջիններու ջղաբջիջներն զգալարար աւելի փոքր ու մեծագոյն ըլլալ կը գտնենք քան վերջիններունը։ Այս տարբերութիւնը յայտնապէս արդիւնք է ամբողջ օրուան թռիչքներու եւ աշխատանաց։ Ծերացած անասուններու ջղաբջիջներն կը բաղդատենք դեռատիներու բջիջներուն հետ եւ ասոնց միջեւ ալ նոյն տարբերութիւնները կը գտնենք ինչ որ գտանք յոգնած եւ չյոգնած անասուններու ջղաբջիջներուն միջեւ։ Սակէ կրնանք հետեւցնել թէ ջղային մնայուն յոգնութեան նման վիճակ մը կը ներկայացնէ ծերութիւնը։

Ելեկտրականութեամբ 15 երկվայրկեան կը գրգռենք կատուի մը մէկ քանի ջղածայրերն որ ողնածուծին մէջ կը վերջաւորին, յետոյ կը հանգչեցնենք 5 ժամ չարունակ։ Առաջին ժամու վախճանին 22 առ հարիւր փոքրկացած կը գտնենք ողնածուծի ջղաբջիջները, իսկ 5 ժամ վերջը երբեմն մինչեւ 50 առ հարիւր։ Հազիւ 24 ժամ յետոյ իրենց բնականոն մեծութիւնները կը վերստանան 5 ժամու այս փորձարկութեան ենթարկուած ջղաբջիջները։ Գորտերու, աղաւնիներու եւ ուրիշ կենդանիներու վրայ ալ կը կրկնենք նման փորձեր ու նման արդիւնք կը ստանանք միշտ՝ կատարեալ վերանորոգման ժամանակամիջոցի տարբերութեամբ միայն։ Դործունէութեամբ փոքրկացած այս ջղաբջիջներն կ'ենթարկենք քիմիական փորձարկութիւններու եւ ասոնց մէջ գոյացած կը գտնենք նիւթեր որոնք չկային թարմ բջիջներուն մէջ։ Քիմիական փոխակերպման կ'ենթարկուին գործող բջիջներն, ինչպէս նաեւ կը պնդնայ անոնց կենսանիւթը։

Մեր մէկ մասը այնչափ անգամ կը գոցենք ու կը բանանք որ այլեւս անկարող կը զգանք չարունակել այս գործողութիւնը։ Մատերնիս յայտնապէս չափազանց յոգնած է ու չկրնար այլեւս չարժիլ կամքի հրամաններուն համեմատ։ Իսկոյն ելեկտրական փոխադարձ հոսանքներ կ'անցնենք այժմ այդ նոյն յոգնած մատի մէջէն,

եւ ահա կը սկսի ան կրկին բացուիլ ու գոցուիլ դէտ բաւական երկար ատեն եւս։ Շարժող մասին մկաններն չէին ուրեմն որ յոգնած էին, այլ զանոնք կառավարող ուղեղային չարժիչ կեդրոններն։ Երբ էլեկտրական հոսանքն ստանձնեց ասոնց պաշտօնն ու գործ, մասը կրցաւ չարունակել իր աշխատութիւնները։

Դորտի մը սրունքներն այնչափ երկար ատեն էլեկտրականութեամբ կը կծկենք ու կը թուլցնենք որ այլեւս չեն ազդուիր իրենց վրայ ներգործող էլեկտրական ուժէն։ Այս պարագային սրունքներու մկանները չարժող ջղային կեդրոններն չէ որ յոգնած են, քանի որ էլեկտրական մեքենայէն է որ կը հոսին չարժիչ գրգիռները ու յոգնիլ չգիտեր էլեկտրական մեքենան։ Բուն իսկ սրունքներու մկաններն յոգնած ըլլալ կը թուին։ Բայց քիչ մը աղջուր կը ներարկենք չափազանց յոգնութենէ չարժելու անընդունակ դարձած այս մկաններուն մէջ, եւ ահա իսկոյն կծկուիլ ու թուլնալ կը սկսին անոնք էլեկտրական հոսանքի ազդեցութեամբը եւ բաւական ատեն կը չարունակեն իրենց այս չարժումները։ Աղջրով կրկին ու կրկին լուացումներու պատճառած չարժումներէ յետոյ է որ վերջապէս մկանը ուժասպառ կ'ըլլայ ու անընդունակ գործելու՝ որեւէ միջոցաւ։ Ուժասպառման պատճառած յոգնութիւնն է այս վերջինը։

Շան մը ջղային դրութիւնը այնչափ երկար ատեն եւ ուժգին կերպով կը գրգռենք էլեկտրականութեամբ որ կենդանին այլեւս պրկախտով (tetanus) վարակուած գեսին կ'իյնայ։ Ծայր աստիճան յոգնած այս շան ուրիշ շան մը երակներուն մէջ, որ կատարելապէս հանգիստ վիճակ մըն է ունեցած։ Յոգնութեան բոլոր ախտանիշանները իսկոյն ցոյց կու տայ այս երկրորդ շունը, թէեւ բնաւ չէ աշխատած այդ օր։ Զարաչար յոգնած շան արեան հետ յայտնապէս քիմիական այնպիսի նիւթեր կը մտնեն անուշխատ շան երակաց մէջ ու կը սփռուին անոր մարմնոյն ամէն կողմը որ յոգնութեան ծնունդ կու տան այս վերջնոյն մէջ ալ։

Ջանանք մեկնել վերը ներկայացուած իրողութիւնները՝ բնախօսական օրէնքներու եւ հասարակաց փորձառութեան օժանդակութեամբ։

Վերի փորձարկութիւններ անվիճելիօրէն կը հաստատեն նախ թէ ուղեղային յոգնութիւն կը պատճառեն զուտ մկանական գործունէութիւններ, թէ բուն իսկ գործող մկանէն աւելի չուտով կը յոգնի կամ ուժասպառ կ'ըլլայ անոր հետ կապակցուած ու զայն կառավարող ջղային կեդրոնը, թէ քիմիական արագ փոխակերպումներու կ'ենթարկուին այս կեդրոնական մասերու ջղաբջիջները եւ քայքայմամբ կը փոքրկանան զգալապար ու բաւական երկար ժամանակ կը պահանջեն վերանորոգման։

Ֆիզիքական աշխատութեան եւ մտային յոգնութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող ամենատես կապակցութիւնն է որ կը յայտնուի վերի իրողութեանց միջոցաւ։ Հիմնովին սխալ է այն գաղափարը թէ մտային աշխատութիւններն միայն յոգնութիւն կը պատճառեն մտքին։ Ֆիզիքական աշխատութիւններ այնչափ եւ աւելի կը յոգնեցնեն մեր միտքը քան զուտ իմացական աշխատութիւնները։ Գործող մկանէն չատ առաջ կը յոգնի անոր ջղային կեդրոնը։ Մարդկային ուղեղի բջիջներն ալ հաւասարապէս կը գործեն, կը քայքայուին ու կը յոգնին՝ իրենց հետ կապակցուած մկաններու գործունէութենէն բերմամբ։ Եւ քայքայման նիւթերու կուտակման ազդեցութեան տակ է որ կ'ունենանք յոգնութեան զգացումը։

Մկանական ու ջղային բոլոր գործունէութիւններ կ'արտադրեն քայքայման կարգ մը նիւթեր, որոնց քիմիական փորձիւններն թէեւ կարելի չէ եղած տակաւին ճշդորոշել, եւ որոնց սակայն գոյութիւնն հաստատուած է անժխտելիօրէն։ Յոգնութեան թոյներ, ինչպէս կը կոչուին այս նիւթերը, չեն կրնար դիւրաւ արտաքսուիլ մարմնէն, ինչպէս կ'արտաքսուի բնածխային թթուն՝ օրինակի համար։ Արագ եւ ուժգին գործող մկանի կամ ջղային կեդրոնի մը մէջ արտադրուող յոգնութեան թոյներ չեն կրնար իսկոյն օգտագործուիլ արեան հայթայթած թթուածնին ազդեցութեամբ, եւ ուստի կը միանան կուտակուիլ գործող անդամին մէջ։ Այս պարագային կ'ունենանք տեղական յոգնութիւն. մեր սրունքը կը յոգնի կամ բազուկը եւ կամ աչքը։ Մարմնոյ խոշոր մէկ անդամը կամ մէկ քանի անդամներ միանգամայն կ'աշխատցնենք երկարօրէն եւ ուժեղապէս։ Տեղական յոգնութիւն կը զգանք նախ։ Կը չարունակենք մեր աշխատութիւնները, եւ ահա յոգնած կը զգանք մեր

ամբողջ մարմինը, որովհետեւ առատօրէն արտադրած յոգնութեան թոյներ չկարողանալով օգտիտանալ արեան մէջ կամ ընդուիլ լեարդին մէջ կամ արտաքսուիլ երիկամունքէն՝ արեան հետ խառնուած կը սխրուին մարմնոյ ամէն կողմերը, կը թափանցեն բոլոր անդամներուն և հիւսուածներուն մէջ ու իսկապէս կը յոգնեցնեն զանոնք ամէնն ալ, ինչպէս յոգնատանջ չան արեան՝ իր մարմնոյն մէջ ներարկմամբ իրապէս յոգնեցաւ հանգիստ նստած միւս չունը։ Այսպէս, երկար ատեն ու արագ քալող մարդուն ոչ թէ լոկ սրունքները կը յոգնին, այլ նաեւ բազուկները եւ ուղեղը ու ամբողջ մարմինը։ Մեր որեւէ մէկ անդամին յոգնութիւնը համեմատական յոգնութիւն կը պատճառէ նաեւ ուրիշ անդամներու։ Եւ որչափ զանգուածեղ ըլլայ յոգնող անդամը, այնչափ մեծատարած կ'ըլլայ ու զօրաւոր անոր առթած մարմնական ընդհանուր յոգնութիւնը, քանի որ յոգնութեան թոյներու քանակը ուղղակի կը համեմատի գործող անդամի զանգուածին եւ գործելու ուժգնութեանն ու ժամանակին։

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

ՓՐՈՖ. Ց. Ք. ԳԱՑԱԵԱՆ

Ե.

Անուրանալի է որ վարժարանական կարգապահութեան գործը լուրջ բարեկարգութեան կը կարօտի, մանաւանդ մեր մէջ։ Մեր ուշադրութիւնը գրաւող երկասիրութեան հեղինակը, Փրոֆ. Ֆէօրսթէր, իր գործին վերջին ընդարձակագոյն գլուխը կը նուիրէ այս կենսական հարցին, եւ կարգ մը գործնական թելադրութիւններու կողքին կը զեեղչէ Ամերիկեան մեթոտներն ու փորձարկութիւնները, որոնց մասին իր լայն վերապահումը չծածկելով հանդերձ՝ կը խոստովանի թէ անոնցմէ դեռ չատ բան սորվիլ կարելի է։

Ամերիկեան կարգ մը վարժարաններու կարգապահական մեթոտը հանրապետական սկզբունքներու ծնունդն է ուղղակի։ Տղան, վարժարանին սեմերէն ներս, քաղաքացի մըն է արդէն, կարգապահութեան գործին իր «գործակցութեան» բաժինը բերելու պատրաստ, եւ փոխանակ արտաքին ստիպումի, իր արժանապատուութեան դրդումէն չարժելու, գործելու պարտաւոր։ Այս վարժարաններուն մէջ առաջին ակնարկով կը նշմարուի թէ ուսուցիչը իր աշակերտը մարզու, ճեմրվահի տեղ կը դնէ, եւ անոր հետ կը վարուի այնպէս՝ ինչպէս փրոֆէսոր մը ուսանողի մը հետ։

Ծիլեալ ինքնավարութեան դրութիւնը յաջողապէս գործնականի կիրարկել կարենալու համար անհրաժեշտ է որ դասարանին մեծամասնութիւնը, արժանապատուութեան զգացումով տոգորուած, կազմէ «հանրային կարծիքը,» որ սահմանուած պիտի ըլլայ լռելեայն սանձահարելու՝ փոքրամասնութեան խանդարելու, անիրաւելու եւ հետեւելու ձգտումները։ Հանրային կարծիքը, ի հարկէ, հաստատուած պիտի ըլլայ հանրային զգացումին եւ խիղճին վրայ։ Կը հետեւի, ուրեմն, որ ուսուցիչը մանաւանդ ուշադրութիւն կ'ընծայէ նախ ղաւազդոյն տարրերուն եւ անոնց թիւը հետզհետէ կ'աւուրաթանէ առանձին ճիգերով, մտերմական յարաբերութեամբ, եւն. այս կերպով ապահովուած կ'ըլլայ դասարանին ինքնավարութիւնը (self-government)։

Այս դրութեան վրայ հանգամանօրէն ճառող դիրք մը ունինք մեր աչքերուն առջեւ, The Gill System of Moral and Civic Education անուղղակի տակ։ Wilson Gill, հեղինակը այս դրութեան, 1897ին կազմակերպեց իր երազած առաջին Վարժարան-Քաղաքը (School City)—որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ վարժարան մը՝ հանրապետական-վարչական կազմակերպութեան մը կարգովին ու սարքովը օժտուած։ Վարժարան-քաղաքը, ուսմանց ծրագիրն ու աւանդութիւնները առանց չշօշափելու, քաղաքական մարմին մըն է, օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւններով, որոնք համաձայն պիտի ըլլան, երկրին օրէնքներուն եւ ենթակայ՝ հաւանութեանը վարժարանին տնօրէնին, որ պետութեան առջեւ վարժարանին վիճակին պատասխանատու անձն է։ Աւելորդ չէ՞ ըսել թէ, այս իշխանութիւնները ներկայացնող պաշտօնատարներ աշակերտ-քաղաքացիներուն քուէովը կ'ընտրուին աշակերտ քաղաքացիներէն։ Վարժարանը, ուստի, մանրանկար պետութիւն մըն է։

Այս տեսակ կազմակերպութիւն մը մեզմէ չատերուն չրթունքին վրայ թերահաւատութեան քմծիծաղ մը պիտի պարտցնէ ապահովաբար։ Բայց կատակ չէ։ Դրութեան հեղինակը,

Mr. Gill, կը մեկնի այն տեսակէտէն թէ քաղաքացիական դաստիարակութիւնը, կանուխ հասակէն, լաւագոյն ազդակն է տղոց մէջ կարգապահութիւնը ոչ թէ տեսակ մը ունակութեան այլ սկզբունքի վերածելու, եւ անոնց նկարագրին ընծայելու պողպատի տոկունութիւն մը։ Մակբայ, չաղկապ, երից կանոն, տոկոս, մինչեւ իսկ բաղադրեալը, բաւական չեն տղուն բռնադակ ուժերը չարժումի մէջ դնելու. իսկ անոր բարոյական ուժերուն գործունէութեան ասպարէզ գրեթէ չի կայ. օրուան մէջ հազիւ անգամ մը կամ երկու՝ առիթ կը ներկայանայ իր կորովին ազնուագոյն մասերը արժեցնելու։ Ջարթօնքի, անունդի եւ արբունքի սպասող այս բարոյական ուժերը անգործութեան երեսէն պիտի խամրին անտարակոյս։

Ինքնավարութիւնը, որ հիմքը կը կազմէ այս դրութեան, արդէն որոշ չափերով կը զարգացնէ տղուն մէջ պատասխանատուութեան զգացումը. իսկ երբ աշակերտ-քաղաքացին կ'սկսի իրեն համար այլ եւս խղճի խնդիր ընել իր մէկ ընկերին ըրած կամ եղած զրկանքին ճշգրիտ գնահատումը, կը նշանակէ թէ տղուն մէջ հանրային կեանքը բողբոջելու վրայ է։ Մեր տղոց հրամցուած ...ութիւններուն ամբողջ կարաւանը՝ անոնց մէջ ոչ իսկ պուտիկ մը պատասխանատուութեան զգացում ծնցնելու կարող է։ Եւ համոզուիլ պէտք է թէ նկարագրի կերտումին մէջ չի կայ ազդակ մը որ պատասխանատուութեան չափ հզօրապէս ներգործիչ ըլլայ։

Ջէ՞ որ նոր սերունդը «կեանքի համար» պատրաստելու հաստատ առաջադրութեամբ կը ձեռնարկենք կրթական գործին. բայց փորձերը պերճախօսօրէն ցոյց կու տան թէ տղաքը փարասախներով կը հեռացնենք կեանքէն։ Թիւերով ու դիմերով այնքան կը զբաղեցնենք անոր միտքը — մի՛տքը միայն — որ ան իր ներքին անձովը, իր ընկերին գործովը և իր պատկանած հասարակութեան կեանքովը չահագրգռուելու ուղէ միտում ցոյց չի տար։ Մարդ մեծ է այն չափով՝ որով ան կը ճանճերուի հանրութեան սիրովն ու հնհնուքներովը։ Համայնքի մը սիրոյն համար ճաշակուած տառապանքին մէջ վեհութիւն մը կայ։ Եւ եթէ մարդիկ երբեմն կը փորձուին հանրային գործիչները դիւցաղնացնել (?), պատճառն այն է որ անոնց մէջ ամէն օր նահատակուող մարտիրոսներ տեսնել կը կարծեն։ — «Հանճարը լռութեան մէջ, իսկ նկարագիրը աշխարհի եռուզեռին մէջ կը կազմուի,» ըսած է բանաստեղծ մը։ Վարժարանը մանրաչխարհ մը ըլլալով՝ ամէն յարմարութիւն, նաեւ պարտականութիւն ունի տղուն նկարագրին լինելութեան սպասարկելու։ Մեղք է ինքնամատոյց բեղուն առիթներէն չօգտուիլ։ Եթէ վարժարանը լաւ քաղաքացիներ չպատրաստէ, ապահովաբար եւ առանց ջանքի դէչերը պատրաստած կ'ըլլայ։ Ո՞ր յիմար պարտիզպանն է որ դէչ խոտերուն թոյլ պիտի տայ գրաւել արդիւնաբերելու ընդունակ իր ածուները։

Ամերիկեան Հարվըրտ համալսարանին նախագահ Ջարլզ Էլիըթի կարծիքով կրթական գործին մէջ երեք խիստ հիմնական սկզբունքներ չատ յաճախ զանցառութեան կը տրուին։ «Այս սկզբունքներէն առաջինն է դաստիարակութեան բուն նպատակը, որ է, տղուն նկարագրին զարգացումը աչքի առջեւ ունենալով, մշակել անոր մէջ՝ ինքնազսպուելի կամ ինքնավարութեան կարողութիւն մը, եւ ոչ թէ ճնշող, կամայական, արտաքին ուժի մը հպատակելու վարժութիւն մը, այլ տղուն մէջ գործօն կամեցողութեան պարտադրած պատիւի եւ պարտականութեան թելադրութեանց անսալու ունակութիւն մը։

Երկրորդ, պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան մէջ չափազանց կարեւոր է չբունելնակ եւ գրեթէ տարամերժօրէն դիմել անոնց եսի կեանքին վրայ ազդելիք դրդումներու։ Մեր դրութենական կրթութեան մեծագոյն մասին մէջ կը դիմենք այնպիսի դրդումներու՝ որոնք կրնան յարմարիլ վեց, տասը կամ տասներկու տարեկան տղոց (վիճակացոյց մրցանակ, բարեհիշ, երկիւղ, կշտամբանք, եւն.) բայց 14, 16 կամ 18 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու բնաւ չեն պատշաճիր։

Երրորդ հիմնական սկզբունքն է Տրէօպէլի վարդապետութիւնը, որուն համեմատ տղաք ամենալաւ կերպով կը զարգանան արդիւնաւէտ գործունէութիւններու միջոցով, այսինքն բան մը ընելու, չինելու կամ արտադրելու մէջ գրական, տեսանելի վախճանով մը։

Այս ծրագիրը տղոց մէջ անդադար կոչում կ'ընէ այնպիսի մղումներու՝ որոնք անոնց պիտի ծառայեն երբ մարդ ըլլան եւ մանկունի հա-

մայնքին մէջ չարունակ պիտի զարգացնէ ինքնավարութեան կարողութիւնը» (*)։ Այս երեք սկզբունքները կարելի է խտացնել երկու բառի մէջ, «ընեղով առվիլ,» ինչպէս գիրը, հաչիւը, կարը, պարը, նոյնպէս անձին ու համայնքին կարգապահութեան գործը։

Վարժարան-քաղաքի դրութեան մէջ մենք երբեք չենք փորձուիր «խաղալիկ» մը նչմարել։ Թէ դրութիւնը զուտ Ամերիկեան է՝ առոր ըսելիք չի կայ։ — Արեւելքի գրեթէ բոլոր աղգերը կրնան սահմանադրական շինուիլ, բայց չեն յաջողիր ղլաղ, դեռ համբերել պէտք է։ Ընդունելու ենք, սակայն, թէ դրութեան հիմնական սկզբունքները, արժանապատուութիւն, ինքնագլխաւորում, պատասխանատուութիւն, անձնական եւ հանրային կարգապահութիւն, գործնական ճամբով քաղաքացիական կրթութիւն, եւն. անիրագործելի բաներ չեն. խնդիրը այդ սկզբունքները մեր նոր սերունդին ընդունակութիւննեբուն եւ հայկական իրականութեան թելադրած պահանջներուն պատչաճեցնելուն մէջ է։ Մեր ուսմանց ծրագիրներուն վրայ կ'արժէ թափել ծոլ մը լեցուն արգահատանք, եթէ հոն իր իշխանութեան գահը չպիտի հաստատէ բարոյական դաստիարակութիւնը։ Մեր հարիւրաւոր մանուկները, հազարաւոր մտաւորականները դեռ չյաջողեցան ժողովուրդը իր կեցած տեղէն թիզ մը բարձրացնել։ Մեր անհատական եւ հասարակային գործերուն վրայ կարծես անէծքի թանձր չունչ մը կը զգերի։ Մութին մէջէն պլպլացող յոյսի միակ նչոյլն է մեր պէտքին գիտակցութիւնը. թէեւ ուշկէկ, բայց վերջապէս սկսեր ենք խորհիլ թէ ՆԿԱՐԱԴՐԻ ՏԷՐ ՄԱՐԴԵՐ պիտի բերեն մեր փրկութիւնը եւ փառքը։

Աղեքսանդրիա

(*) The Gill System, էջ 128։

ԱՐԲԵՑՈՒԹԻՒՆ

ՏՐ. ՈՒԻԼԵԶՄ Ս. ՏԱՏ

Աղիողի դեմ շարժում. Ինչպէս որ սառած բլուրի մը գագաթը քնացող մարդ մը կ'արթընանայ եւ ինքզինք դէպ ի վար սահելու վրայ կը գտնէ, եւ կ'սկսի վախթռուիլ ամէն բանի, որ պիտի կասեցնէ իր վար գլորիլը, նմանապէս մարդիկ արթննալու վրայ են այն իրողութեան նկատմամբ, թէ ալքոլաւոր ըմպելիներու երեսէն դէպ ի անդունդ գահավիժելու վրայ են, եւ եթէ անդունդը հասնելէ առաջ կանգ չառնեն, պիտի կործանին։

Ալքոլի դէմ պայքարը ընդհանրանալու վրայ է։ Ամերիկայի մէջ ութ նահանգներ բոլորովին արգելած են զայն եւ ուրիշ ինը նահանգներու մէջ ալ գրեթէ բոլորովին արգելուած է։ Գաղղիոյ մէջ, ուր դինիի գործածութիւնը ընդհանուր է, կառավարութիւնը աչքի զարնող չարիքներէն սոսկացած եւ գինիի գործածութեան դէմ օրէնքներ դրած է։ Գերմանիա գարնջուրի հայրենիքն է, բայց հիմա կայսրը ինք անոր դէմ գարձած է եւ ամէնը կը յորդորէ որ հրաժարին անկէ։ Անգղիոյ մէջ օրէնքով իւրաքանչիւր ծովային զինուորի օրական որոշ քանակութեամբ, եւ պատերազմի առեն անկէ ալ աւելի, ոգելից ըմպելի կը տրուէր։ Մերժող մէկ քանիներու անուններուն առջեւ տոմարին մէջ խոպան հրաժարող նչանակութեամբ տառ մը կը դրուէր։ Հիմա սուսար մեծամասնութիւնը կը մերժէ ոգելից ըմպելին եւ չմերժողներուն անուններուն առջեւ մանաւանդ կը դրուի օղի նչանակող տառ մը։

Ստամոքս. Առաջին կէտը որուն համար մարդ կ'ուզէ լսել ալքոլի մասին՝ անոր իր ազդեցութիւնն է։ Ամէն մարդ գիտէ թէ ստամոքսը կերակուրը մարսելու համար հեղուկ մը կ'արտադրէ։ Ուրեմն բան որ արգելք կ'ըլլայ մարսողական գործողութեան, մարդուն առողջութեան վնասակար է։ Փիչ քանակութեամբ գործածուած ալքոլին առաջին ազդեցութիւնը այն կ'ըլլայ որ ալքոլը ստամոքսին աւելի արիւն կը բերէ եւ այսպէս առնոր գործողութիւնը կը գրգռէ։ Այս պատճառաւ չատ անգամ ոգելից ըմպելի կը գործածուի մարսողութեան օգնելու համար։ Սակայն ալքոլը թէ՛ քիչ գործածուի թէ՛ չատ, հետզհետէ կը բթացնէ ստամոքսին այն ջիղերը որոնք կը կառավարեն մարսողութեան այս գործողութիւնը, ստամոքսին պատերը կը կարծրացնէ եւ բորբոքում յառաջ կը բերէ։ Բոլոր այս բաները կը նուազեցնեն մարսողական կարողութիւնը։ Ալքոլի պատճառած ստամոքսի բորբոքումը (Alcoholic Gastritis) չատ ծանօթ ախտ մըն է։

Սիրտը. Ալքոլին՝ սրտին վրայ բրած ազ-

դեցութիւնը անոր բաբախումը աւելցնել եւ այս կերպով սրտին կատարած գործին քանակը աւելցնել է։ Սիրտը մկան մըն է որ չարունակ կը գործէ կ'ըսենք։ Ոչ, իւրաքանչիւր երկու բաբախումի մէջտեղ սիրտը հանգիստ մը կ'առնէ. եթէ ոչ՝ չէր կրնար իր գործը չարունակել երկար տարի։ Երբ սիրտը յոգնի, հանգիստի պէտք ունի, բայց ոչ թէ գործողութենէ բոլորովին դադրելով, այլ նուազ բաբախումներ կատարելով, այնպէս որ ամէն երկու բաբախումներու մէջտեղի միջոցը աւելի երկայն կ'ըլլայ։ Համրէ սրտիդ բաբախումը երբ ոտքի վրայ կը կայնիս, համրէ նաեւ երբ նստած ես, յետոյ պառկած վիճակիդ մէջ ալ համրէ, եւ պիտի տեսնես որ պառկած վիճակիդ մէջ րոպէին տասը անգամ պակաս կը բաբախէ սիրտդ։ Ըսել է ժամը 600 բաբախում պակաս, եւ քունի ութ ժամերուն մէջ սիրտը իբր 5,000 անգամ նուազ բաբախելով հանգչած կ'ըլլայ։ Ալքոլին սրտին վրայ ըրած ազդեցութիւնը սա է որ անոր բաբախման արագութիւնը կ'աւելցնէ թէ՛ ցորեկը եւ թէ՛ գիշերը։ Սրդ սիրտը չարունակ գործելու բռնադատուելով իր հանգիստէն զրկուած կ'ըլլայ։ Այս վիճակը կ'աւելցնէ՞ սրտին զօրութիւնը։ Անտարակոյս ոչ։ Եթէ պատերազմի մէջ զինուորներ գերի բռնուին եւ դէպի բանակատեղին չտապով քշուին, եւ անոնցմէ ոմանք յոգնած եւ տկար ըլլալով չկարենան վազել միւսներուն հետ, եւ զանոնք քշողները աւելի արագ քալել ստիպելու համար սուինաներով խթանեն յոգնածները եւ տկարները, այս բանը անոնց ոեւէ ոյժ կու տա՞յ։ Աստեն մը կրնան աւելի արագ երթալ, սակայն վերջապէս ա՛լ աւելի ուժասպառ պիտի ըլլան։ Այս է ալքոլին ըրածը սրտին վրայ։

Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքը խիստ չատ գարեջուրի գործարաններ ունեցող եւ խիստ չատ գարեջուր սպառող տեղերէն մէկն է։ Միւնիխի մէջ սրտի հիւանդութենէն մեռնողներուն թիւը համեմատաբար Գերմանիոյ ուրիշ ոեւէ քաղաքի մէջ մեռնողներուն թիւէն աւելի է։ Ալքոլը թէ՛ սրտին չափէն աւելի գործել տալով եւ թէ՛ սրտին մկանունքներուն եւ ջիղերուն վնասելով սրտի հիւանդութեան պատճառ կ'ըլլայ։

Ջիղերուն վրայ ըրած ազդեցութիւնը. Կան լեարդի եւ երիկամունքներու մասնաւոր հիւանդութիւններ որոնք յառաջ կու գան ալքոլէ, սակայն չպիտի աշխատիմ անոր յառաջ բերած բնախօսական բոլոր չարիքները նկարագրել։

Բայց ունի այնպիսի ընդարձակ եւ այլեւայլ հետեւանքներ ունեցող ազդեցութիւն մը զոր կարելի չէ չյիշել. այսինքն ջղային դրութեան վրայ ունեցած ազդեցութիւնը։ Ոգելից ըմպելիի գործածութիւնը պաշտպանողներ, կամ անոնք որ կ'ուզեն իրենց ջիղերնիք արդարացնել այս մասին, շատ անգամ կ'ըսեն թէ ոգելից ըմպելին ոյժ եւ գրգիռ կու տայ եւ այսպէս իրենց օգտակար կ'ըլլայ։ Ճշմարիտ է որ ժամանակ մը զուարթութիւն կու տայ եւ կ'աւելցնէ գործունէութիւնը, բայց ասիկա կ'ըլլայ մասամբ, որովհետեւ զինուորներուն սուինին պէս կը գործէ։ Սակայն անոր ընդհանուր կերպով ջղային դրութեան վրայ ունեցած մեծ ազդեցութիւնը սա է որ ջիղերը ինքզինքին կառավարելու կարողութիւնին կը կորանցնէն, եւ գործողութիւնները կառավարելու մէջ նուազ կարողութիւն կը ցուցնեն։ Զգացողական ջիղերը կը բթանան, եւ մարմնէն ուղեղին նուազ ճշգրիտ տեղեկութիւն կը հաղորդեն. գործողութեան ջիղերը ուղեղին ի գործ դնելու հրամայած բանը կատարելու մէջ թերի ճշդութեամբ կը շարժին, եւ ուղեղը ինքն ալ հետզհետէ խորհելու եւ գործ որոշելու մէջ նուազ տրամաբանական կը դառնայ։ Ցինովցած մարդու մը վրայ այս բոլոր ազդեցութիւնները չափէն աւելի կը տեսնուին։ Թէեւ այս ազդեցութիւնները այսպէս որոշ կերպով չէն երեւիր, սակայն երբ մինչեւ իսկ քիչ քանակութեամբ ալքոլ գործածուի, անոնք տեղի կ'ունենան։

Կառախումբո՞վ թէ կառո՞վ. Ոգելից ըմպելիի պաշտպանները երկու բաներու վրայ կը պնդեն զորս կ'ուզեմ հիմա յիշել։

Մէկը սա է. Կ'ըսեն թէ օղիի պէս զօրաւոր ըմպելիներ կրնան վնասակար ըլլալ, սակայն թեթեւ ըմպելիներ այնքան քիչ վնասակար են որ պէտք չէ անոնցմէ վախնալ։ Գինիին մէջ հարիւրին տասնէն մինչեւ քսան ալքոլ կրնայ գտնուիլ, եւ գարեջուրի մէջ աւելի քիչ, թեւրեա հարիւրին վեցէն կամ ութէն ոչ աւելի։ Այս քանակութիւնը բաղդատմամբ հարիւրին որ կը գտնուի օղիի կամ գինեագի մէջ, շատ քիչ կը թուի։ Այս մարդիկ կ'ըսեն, Անտարակոյս ալքոլ պարունակող զօրաւոր ըմպելիներ գէշ են. սա

պիտենք և զօրաւոր ըմպելիք բնաւ չենք գործածեր, մենք միայն թեթև տեսակները կը խմենք և անոնք օգտակար են մեզի։ Սակայն մի մոռնաք որ թոյնը երկու-քին մէջ ալ նոյն է և տարբերութիւնը միայն քանակութեան մէջ է. անոր ազդեցութիւնն ալ նոյն ըլլալով տարբերութիւնը միայն ժամանակի և վնասին երեւան գալուն կերպին մէջ է։ Տասը տարի առաջ Դոնեայէ էրէյլի կառքով գացի և ճամբորդութիւնս երեք օր տեւեց։ Այսօր չոգեկառքով վեց ժամուան մէջ կ'երթամ։ Սակայն երկու կերպով ալ միեւնոյն պարագաներու մէջ կը գտնուիմ և միեւնոյն տեղը կը հասնիմ։ Ոմանք չուտով վնասող օդիլ ճամբով, ոմանք կամաց կամաց վնասող գարեջուրի ճամբով կ'երթան, բայց երկու-քն ալ միեւնոյն տեղը կը հասնին։ Ինչ մարդիկ կը հասկնան թէ լիթրա մը գարեջուր խմելով, որ մէկ օրուան համար քիչ բան մըն է, իբր հինգ վեց գաւաթ ալքոլ խմած կ'ըլլան։

Անիսիոխ ազդեցութիւն մը. Բայց կայ ուրիշ իրողութիւն մը որ այս մարդոց փաստերը տակնուվրայ կ'ընէ։ Ինչ քանակութեամբ չարունակ ալքոլ գործածելուն անփոփոխ ազդեցութիւնը մարմնոյն վրայ՝ աւելի մեծ վնաս յառաջ կը բերէ քան թէ առնն առնն մեծ քանակութեամբ գործածուած ալքոլը։ Այս ճշմարիտ է մանաւանդ գարեջուրի համար։ Գարեջուր գործածողին վրայ ունէ նշան չերեւիր և ան ինքզինք իր սովորական առողջութեան մէջ կը կարծէ, սակայն իրապէս կործանման գործը իր մէջ յառաջ երթալու վրայ է, և օր մը գուցէ մեծ անկում մը տեղի պիտի ունենայ։ Եթէ պարզ հաւկիթի կեղեւի մը վրայ նայելու ըլլաս, կատարեալ հաւկիթի մը պէս կ'երեւի այն, բայց երկու մատերովդ սեղմելով զայն՝ կրնաս ճզմել և անմիջապէս փճացնել։

Ճզմուած հաւկիթի կեղեւը. Երկու բժիշկներ ընկեր եղած էին։ Երիտասարդ ընկերը հիւանդի մը քովէն գալով և անոր ո՛վ ըլլալը յայտնելով՝ ըսաւ, «Հիւանդութիւնը թոքաբորբ է, բայց թեթև է, և կը կարծեմ թէ պիտի ազէկնայ։» Ծեր և վարձառու ընկերը «Ո՛չ, պիտի մեռնի,» ըսաւ։ «Ինչո՞ւ,» ըսաւ միւսը, «Որովհետև անիկա գարեջուր կը խմէ։» Եւ ըսածին պէս եղաւ։

Թոքաբորբը թէև ձախ թոքին վարի մասին վրայ բուժուեցաւ, սակայն վերի մասին վրայ երեւան գալ սկսաւ։ Այն կողմը ազէկնալ սկսելուն պէս՝ ախտը միւս կողմին վրայ երեւցաւ և այսպէս մնաւ այն մարդը որ զօրաւոր ու տոկուն կազմ ունէր և ախտին թեթև յարձակման ենթարկուած կը կարծուէր, վասն զի դիմանալու կարողութիւն չունէր։ Ըմպելին անոր մարմնին այժը սպառած ըլլալով, կործանումը չուտ եկաւ։ Վերը յիշուեցաւ թէ Միւնիխի մէջ սրտի հիւանդութիւն չատ կը գտնուի։ Ասոր պատճառը ո՛չ թէ օդիլի այլ՝ գարեջուրի գործածութիւնն է։

Չափաւոր խմել. Յառաջ բերուած միւս փաստն ալ ասոր նման է, այսինքն կ'ըսուի թէ «Չափաւոր խմելը վնաս չունի։ Անչուշտ դիտողը գէշ է, բայց ոչ ոք դիտողութեան աստիճան խմելու է. մարդիկ դիտողութեան աստիճանին երթալու չեն։ Եթէ չափը չանցնելու հոգ տարուի, բնաւ վնաս չի կայ։» Ասոր պատասխանը վերը մասամբ տուած ենք, խօսելով թեթև ըմպելիքներու չարունակական վնասին, այսինքն քիչ քանակութեամբ գործածուած ալքոլի, նկատմամբ։ Նաև ուրիշ պատասխան մը կը գտնուի ալքոլին՝ չիղերուն վրայ ըրած ազդեցութեան նկատմամբ բուսածներուն մէջ։

Օդիլին առաջին գաւաթին իսկ կը նուազեցնէ մարդուն ինքզինք կառավարելու կարողութիւնը. ո՛րչափ եւս առաւել երբ աւելի խմուի։ Ըսենք թէ մէկը կ'որոշէ կէսօրէն վերջը չորս գաւաթ խմել և երբեք աւելի չխմել։ Դիտէ թէ աւելին վատնգաւոր է։ Գաւաթ մը խմելէ ետքը սակայն աւելի նուազ կարողութիւն ունի հաստատամտօրէն ըսելու թէ ո՛րչափ պիտի խմէ։ Երկու կամ երեք գաւաթ խմելէ ետքը իր խմելու ախորժակը զսպելու կարողութիւնը սպառնալու կը մօտենայ։ Չորրորդ գաւաթէն ետքը ոեւէ մէկը կրնայ զանիկա դիւրաւ համոզել ուրիշ գաւաթ մը եւս խմելու։

Դոնեա

Կ'ընտրեմ պատահիլ մանաւանդ վայրի անասուններու քան առողջ սատակներու վտանգին մը։

Ամէն սիրտ որ ուժգին եւ զուարթագին բաբախած է՝ աշխարհի մէջ յուսադրիչ գրգիռ մը թողած է իր ետեւ ու ազնուացուցած է մարդկութեան աւանդութիւնները։ Ջ.

ԵՐԿՐԻ ՄԸ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ

ԵԼԻԱԶԱՐ Խ. ՌՇՏՈՒՆԵԱՆ

ՏԵ.

4. *Դրամագլուխը արտադրելու չորրորդ աղդակն է պետական կառավարութիւնը։ (ա) Կառավարութիւնը կոչուած ունի արտաքնապէս պաշտպանել հայրենիքը թշնամիներուն դէմ, ներքնապէս ալ զօրաւոր ազդակ մը ըլլալ ընկերական ու տնտեսական յառաջդիմութեան։ Երկրի մը դրամագլուխը մեծապէս կ'աճի ու երկիրը կը հարստանայ երբ կառավարութիւնը օտարներուն հետ հաշտարար քաղաքականութեան մը կը հետեւի եւ երկրին մէջ խաղաղութիւն, ապահովութիւն ու արդարութիւն հաստատ կը պահէ։ Բրուսիոյ առեւտրական նախարար Հէր Սայմօ Բրուսիոյ տնտեսական յառաջդիմութեան վրայ խօսած ատեն կ'ըսէ, «Մեր տնտեսական կեանքը կը կրթնի խաղաղութեան ու սերուն վրայ»*(1)։ *Մեծն Բրիտանիոյ մէջ 1912ին, հակաւակ ծանօթ մեծ աղէտներուն* (2) *որոնք մեծապէս կ'աղդէին եւ ազդեցին երկրին վաճառականութեան ու տնտեսական բարգաւաճման, չնորհիւ ներքին խաղաղութեան, ապահովութեան եւ Բրիտանիոյ օտարներուն հետ բռնած հաչտարար քաղաքականութեան, վաճառականութիւնն ու ճարտարարուեստը իրենց բոլոր ճիւղերուն մէջ նախորդ տարիէն, 1910էն, աւելի յառաջդիմած էր։ Մր. Լոյտ Ճորճ անցեալ տարի իր յաջորդ տարուան, Մարտ 1913—Մարտ 1914ի, պետական ելեւմուտքի հաշուեկշիռը պատրաստած ատեն պետական նոր ծախքերը գոցելու համար մօտաւոր հաշիւ մը կ'ընէ եւ կը տեսնէ որ 7,500,000 Անգղ. ոսկիի աւելի պէտք ունի քան նախորդ տարին, 1912—1913։ Անգլիոյ ելեւմտական նախարարը այս ենթադրուած 7½ միլիոնի բացը գոցելու համար նոր տուրքեր չի դներ, այլ կը թողու որ «եկամուտի բնական ընդլայնման» միջոցաւ կարգադրուի խնդիրը։ Եւ ահա այս տարի այդ բացը կը գոցէ, եւ 749,928 Անգղ. ոսկի ալ աւելի կ'ունենայ չնորհիւ յաջողակ վաճառականութեան*, (1) *որու հիմքն է ներքին ու արտաքին խաղաղութիւն ու ապահովութիւն։*

(բ) Կառավարութիւնը մեծապէս կը սատարէ երկրի մը դրամագլխի աճման երբ, առողջապահական միջոցներով, փոզոցները մաքուր կը պահէ, ճահիճները կը ցամքեցնէ, ուսելիքներուն վրայ խիստ հսկողութիւն կ'ընէ, որպէս զի խարդախուած անձեղէններ ու մրգեղէններ ժողովուրդին չծախուին, եւ բժշկական միջոցներով առաջքը կ'առնէ պաճարախտերուն եւ մանուկներու յատուկ փոխանցիկ հիւանդութիւններուն։ Ասանկ առողջապահիկ միջոցներուն չնորհիւ չէ՞ որ Բրիտանիոյ միզամած ու միչտ խոնաւ մթնոլորտին մէջ, Լոնտոնի, Գլասկօի, Մանչէսթըրի, Լիվըրփուլի, Պրմինկըմի նման բազմամարդ քաղաքներ ազատ են համաճարակ ախտերէ, մինչդեռ մենք մեր չոր ու պայծառ կլիմային ներքեւ յաճախ կը տառապինք ու կը կոտորուինք ասանկ հիւանդութիւններէ։

(դ) Կառավարութիւնը երկրին տնտեսական զարգացման չատ կը նպաստէ երբ. կառավարութիւնը կա՛մ ինք եւ կամ ընկերութիւններուն ձեռամբ հաղորդակցութեան միջոցները կը դիւրացնէ, երկաթուղիներու, ճամբաներու, նաւարկելի դարձուած գետերու, նաւահանգիստներու, հեռաձայններու ու հեռագիրներու միջոցաւ։ Երբ անտառներուն հոգ կը տարուի եւ նոր անտառներ կը տնկուին ու երկրագործութիւնը քաջալերելու, եւ հողը բեղմնաւոր դարձնելու մեթոտներ կը գործածուին, երկիրը կը զարգանայ։ Պետութիւնը ընկերական նոր օրենսդրութեամբ կոչուած ունի պաշտպանել ըրկուածն ու անիրաւուածը տնտեսական պայքարին մէջ, եւ սանձել անիրաւողն ու կեղեքողը։ Պետութիւնը ընկերական ու տնտեսական այս կարեւոր գործերը կատարելուն համար է որ իրաւունք ունի երկրի մը արտադրած հարստութենէն խոշոր մաս մը վերցնելու տուրքի, դրոչմաթուղթի, մաքսի, եւ այլն անուան տակ։ Ուրեմն արչալի հարստութեան հո-

(1) The Weekly Times, January 24, 1913.

(2) 1911ի Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսական աղէտներն էին ածխահանքերու բանթողը, Լոնտոնի նաւահանգիստին բանթողը, ամառնային չափազանց անծրեւոտ եղանակ մը, Զինական յեղափոխութիւն, Թուրք–իտալական պատերազմ, Ամերիկեան Նախագահական ընտրութիւն եւ Թիթանիք շոգենաւին ընկղմումը։ Տես. Weekly Times, Jan. 24, 1913.

(1) The Scotsman Apr. 1, 1914։

սանքը չատ ըլլայ, նոյնչափ տէրութիւնը չահաւոր ու հարուստ կը դառնայ։ Պետական կենսական չահերը կը պահանջեն որ պետութիւնը իր տնտեսական դերը լիովին կատարէ, պահպանելով ներքին ու արտաքին ապահովութիւնն ու խաղաղութիւնը, արդարութիւն գործադրելով և հաղորդակցութեան միջոցները դիւրացնելով։

5. Դրամագլխի արտադրութեան հինգերորդ ու վերջին ազդակն է խնայողութիւն։ Եթէ երբեք մարդ միշտ սպառած ըլլար իր արտադրութիւնը առանց բան մ'աւելցնելու, ապահովաբար մարդուն համար ոեւէ յառաջդիմութիւն ցնորական պիտի ըլլար։ Դրամագլուխը կը ստեղծուի եւ կ'աւելցուի արտադրութեան մէկ մասին աւելացումովը զայն խնայելով եւ իրբեւ միջոց ու օժանդակ գործածելով յաջորդ արտադրութիւնը աւելի դիւրացնելու եւ չատցնելու համար։ Կան Ընկերվարականներ որ տարբեր աչքով կը նային խնայողութեան վրայ. օրինակ, Ֆրետ. Լասել հեգնօրէն կ'ըսէ, «Ուրեմն դրամատէրերը թող պնակը ձեռքերնին ճգնաւորներու նման դրամ հաւաքեն իրենց խնայած եւ աւելցած գումարներուն համար։» Առանց երբեք պաշտպանելու դրամատէրերը, ուղիղ պիտի ըլլայ յիշել որ անոնք, եթէ իրենց դրամագլխի մեծագոյն մասը ծախսէին Սողոմոնի նման չողչողուն պալատներ չինելու կամ Պերիկլէսի նման մեծափարթամ զարգերու վրայ սպառէին իրենց հարստութիւնը, աշխարհը այնչափ պիտի չօգտուէր որչափ կ'օգտուի հիմա անոնց միջոցաւ բացուած հանքերէն, գործարաններէն, և նման արտադրիչ հաստատութիւններէ։ Այսպիսի արտադրիչ կերպով ծախսելը պարզապէս խնայել է, խնայել ընդհանուր մարդկութեան համար, խնայել ապագային համար. տարբեր հարց է թէ ասանկ արտադրութիւններէ յառաջ եկած չահը որո՛ւ կը պատկանի։ Ցիչելու ենք նաեւ, ինչպէս Փրոֆ. Թոսիկ կ'ըսէ (1), թէ կան խնայելու կերպեր ալ որոնք պարզապէս յուսախաբ վատնել կը նշանակեն. օրինակ. երբ խնայուած դրամը ո՛չ թէ արհեստաւորին ու արտադրողին, այլ չռայլին փոխ կը տրուի մսխելու համար, կամ կը գործածուի պետութեան պատերազմներուն համար (2)։ Յետամնաց երկիրներու մէջ մարդիկ ընդհանրապէս փոխառութիւն կ'ընեն ծախսելու, իսկ յառաջադէմ երկիրներու մէջ արտադրելու համար։ Շատ հետաքրքրական պիտի ըլլայ կարդալ Սկովտիոյ տնտեսական զարթնումին եւ յառաջդիմութեան, և այդ երկրին դրամատուններուն որդեգրած դրութեան վրայ։ Յառաջդիմութիւնը ոստումով չըլլար, տնտեսապէս յառաջդիմած ժողովուրդներ դիւրութեամբ հիմակուան աստիճանին հասած չեն։ Կար ատեն մը որ Անգլիոյ պետութիւնը քաղաքական պահք ոահմանած էր եւ ժողովուրդը միայն ձուկ ուտել արտօնուած էր, որպէս զի ձկնորսութեան միջոցաւ բնակչութիւնը ծովային կեանքի վարժուէր, եւ մանուկներուն գործածութեան համար միմիայն բրդեղէն կարգ մը գլխարկներ թոյլատրուած էին, որպէս զի բուրդի գործարանները քաջալերուէին։ Ժողովուրդն ալ տնտեսագէտ ընելու համար կերակուրներու և անուշեղէններու մասնաւոր քանակութիւնն ու չափը որոշած էր (3)։ Աւանկ միջոցներ ծայրայեղ ըլլան կամ ոչ, անոնց դարը անցած ըլլայ կամ չըլլայ, գոնէ այնչափ յայտնի է որ քաղաքակիրթ ու յառաջադէմ ազգեր աւելի նախահոգակ, տնտեսագէտ ու հեռատես են քան յետադէմ երկիրներու լնակիչներ։

Քանի մը տարիներ Բրիտանական պատուաւոր ընտանիքի մը մէջ ապրելով, նչմարած եմ Բրիտանական բարուց հետեւեալ ուշագրաւ յատկանիշները.

ա) Շատ բաներու պէտք կ'ունենան, բայց միմիայն անհրաժեշտը կը գնեն՝ երբ պէտք եղած միջոցներ չունին։

բ) Գնուած առարկան անպայման նպատակին կը ծառայեցնեն։ Աչքի ղարնուած բան մը չեն գներ ու տան անկիւնը գներ, մինչեւ որ պէտք ունենան անոր։

գ) Ինչ ծախսեր ալ որ ունենան, անհրաժեշտ կը սեպեն խնայել ամէն ամիս, կամ շաբաթէ չաբաթ, փոքրիկ գումար մը իրենց ծերութեան օրերուն համար։

դ) Լաւ խոհարարութիւնը աղէկ տնտեսագիտութիւն կը սեպեն։ Լաւ չեփուած կերակուր

(1) Principles of Polit. Economy (F. W. Taussig) Vol. I. p. 81–82, Edit. 1912.

(2) The Great Illusion (Norman Angell), Part I. Chapt. III. Edition 1912.

(3) Համալսարանիս Լէքչըրներէն։

մը պարզապէս կորսուած կը համարին։ 1912ին գիրք մը երեւցաւ Լոնտոնի մէջ, որու նպատակն էր ցոյց տալ թէ ինչպէս կարելի է վեց բէննիով (3 դահեկան) ամբողջ օր մը կերակրուիլ, երբ մարդ հաւկիթին, բրինձին, մսին ու կանաչեղէններու մէջ եղած սնունդը առանց խաթարելու կը գործածէ։

ե) Առողջապահիկ կանոններու համեմատ չինուած տուներ եւ լաւ ջերմոցներ ունենալ անհրաժեշտ կը համարին տնտեսագիտութեան համար։

Դարձեալ, խնայելու կերպ մըն է դրամը գործածել կրթութեան, եւ բարոյական ու մտաւոր յառաջդիմութեան համար։ Բրիտանական պետութիւնը ձգաս չկրնր երբ տարեկան երեսուն միլիոն Անգղ. ոսկի կը գործածէ միմիայն նախնական կրթութեան համար(1), եւ դեռ ժառդրութիւն կայ յառաջիկայ տարուան մէջ մեծկակ գումարներ ալ գործածել Մանկավարժական աշխատանոցներուն եւ հետազօտութիւններուն համար։ Խնայելու ուրիշ կերպ մըն ալ է քաջալերել օգտակար արտադրութիւնները։ Հակատնտեսական է քաջալերել նիւթականն եւ մտաւոր վաստակաւորող արտադրութիւնները, ինչպէս ոգելից ըմպելիներուն տասակները եւ անբարոյացուցիչ զբաղմունքները։

Վ.

ԽԲ· ԳՈՒՄԱՐՈՒՄ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԱԻԵՏ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍԻՆՈԴԻՆ

Սինոդը գումարեցաւ 1914 Յունիս 25ին կէսօրին Եփրատ Գոլէճի սրահներէն մէկին մէջ, տեւեց 6 օր եւ ունեցաւ 10 նիստ։ Իւրաքանչիւր նիստ 3 ժամ կը տեւէր, կը բացուէր կէս ժամ տեւող աղօթաժողովով մը եւ կը փակուէր աղօթքով մը։

Սինոդը 29 եկեղեցիներէ ներկայացուցիչներ ունէր, 9 երէց եւ 25 նուիրակ. կը պարունակէր 34 քուէատու անդամ, բազմաթիւ պատուոյ անդամներ եւ երկսեռ ունկնդիրներ։

Սինոդին օրակարգը

1. *Ընտրութիւն դիւանի*
2. *Եկեղեցիներու տեղեկագիր*
3. *Ցանձնախումբերու տեղեկագիր*
4. *Եկեղեցական կանոնագրի քննութիւն*
5. *Ազգապետարանի տեղեկագիր*
6. *Համազգային միութեան խնդիր*
7. *Ընտրութիւն Յանձնախումբերու*
8. *Կրթական տեսուչ-քննիչ միսիոնարի հարց*
9. *Բիւրախթանի խնդիր*
10. *Կեդր. Աւետարանչական Միութեան խընդիր*
11. *Սինոդը եւ քաղաքական· կուսակցութիւնք*
12. *Հիւանդանոցին տեղեկագիրը*
13. *Բիւթանիոյ Միութեան հրաւէրը*
14. *Խարբերդի Միութեան յորելեանը*

1. Ընտրութիւն Դիւանի

Պատ. Վ. Ամիրխանեան — Նախագահ,
Պատ. Յ. Սիրնանեան — Դեր-նախագահ,
Փրոֆ. Յ. Պուճիգանեան — Քարտուղար,
Պրն. Անդրէաս Յ. Ղազարեան — Դեր-քարտուղար

2. Եկեղեցիներու տեղեկագիրը

Կարդացուեցաւ եկեղեցիներու տեղեկագիրը որ կը ցուցնէր մեր եկեղեցիներուն աննախանձելի վիճակը հոգեւոր եւ տնտեսական տեսակէտիւ։ Կրթական վիճակը բաւական քայքերիչ էր։ Սինոդը եկեղեցիներու տեղեկագրէն լսելադրուած՝ որոշեց մասնաւոր կարգադրութիւններ ընել, որպէս զի անհովիւ եկեղեցիներ պարբերաբար վայելեն այցելու երէցներու ներկայութիւնը եւ իրենց հոգեւոր պէտքերն մասամբ կարարուին։

Սինոդը նաեւ որոշեց մասնախումբի մը միջոցով իր գնահատութիւնները յայտնել Պատ. Կ. Առանալեանի՝ իր պատրաստած գեղեցիկ կիրակնօրեայ դասագրքին համար, մասնախումբը հարկաւոր թելադրութիւններն ալ պիտի ընէ դասագիրքը աւելի դոհացուցիչ վիճակի մը մէջ դնելու համար։

Յատուկ մասնախումբ մը որոշուեցաւ Հապուսիի եկեղեցւոյն գժտութիւնները կարգադրելու համար։

3. Ցանձնախումբերու տեղեկագիր

Դործադիր, գործակից եւ Խառն Ժողովոյ քարտուղարներն իրենց տարեկան տեղեկագիրը մատուցին Սինոդին եւ Սինոդը իր մասնաւոր չնորհակալութիւնը յայտնեց ան մարմիններուն իրենց կատարած գործին համար։

(1) The School World, Feb. 1914, 51.

Սինոդը յանկարծ չնորհակալութիւն յայտնեց Պորտ ընկերութեան եւ Խարբերդի կայանին միսիոնարութեան 1913 1914 տարւոյ մէջ աւելի քան 550 ոսկւոյ դումար մը տրամադրելի ընդունուն համար Խարբերդի Միութեան եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն։

4. Եկեղեցական կանոնագրի ճշնութիւն

Այս կանոնագրին քննութիւնը դրաւեց լման չորս նիստ եւ կարգ մը բարեփոխութիւններէ, յաւելումներէ եւ յաւելումներէ վերջ ամբողջութեամբ ընդունուեցաւ Սինոդէն։ Կանոնագիրը տպուելով պիտի բաշխուի եկեղեցիներուն։

Սրբագրեալ այս կանոնագիրը մեծապէս պիտի դիւրացնէ եկեղեցիներու ներքին վարչութիւնը, պայմանաւ որ ան նկատուի նուիրական եւ վերադասուի անձնական կամ կուսակցական չահերէ ու փառասիրութենէ։

5. Ազգապետառանի տեղեկագիր

Խարբերդի կայանին եկեղեցիներուն ազգապետ Փրոֆ. Ն. Թէնէքէճեան չահեկան տեղեկութիւններ տուաւ ազգային ժողովոյ եւ ազգապետին կատարած կարեւոր գործերու մասին։ Ցետոյ Սինոդին լուրջ նկատողութեանը յանձնեց գործադիր եւ ազգային ժողովներէ բաղկացեալ Խառն մարմնոյն մէկ որոշումը, որ տաղաւար մը կու տար Տիգրոնները եւ Շէմմաները վինուորագրութենէ ազատ կացուցանելու բողոքին՝ եկեղեցւոյ պատշաճեցնելով ապաշխարութիւնը։ Խառն ժողովը որոշած էր որ Տիգրոս բառին համապատասխան նկատուի սարկաւագը եւ Շէմմաս բառին հաւասար կիրակնօրեայ դասատուն եւ երգիչները կամ յաւէտ անոնց վարիչները։ Թերութեամբ վիճելէ վերջ՝ Սինոդը նոյնութեամբ ընդունեց Խառն ժողովին որոշումը։

Ասկարգադրութեամբ իւրաքանչիւր եկեղեցիի Խառն ժողովէն վկայուած սարկաւագը, կիրակնօրեայ դասատուն եւ եկեղեցւոյ երգիչները եթէ վաւերացուին գործադիր եւ Ազգային ժողովներէ բաղկացեալ խառն մարմինէն, ազգապետը անոնց ցանկը կառավարութեան պիտի ներկայացնէ իրր վինուորագրութենէ զերծ անհատներ։

Որպէս զի այս մասին ոեւէ զեղծում չպատահի, Սինոդը դիտել տուաւ թէ Խառն ժողովները խղճմտօրէն կատարելու են իրենց պարտականութիւնները՝ անպատշաճօրէն քննելով թեկնածուները։

6. Համազգային Միութեան խնդիր

Կարգացուեցաւ Կ. պոլսոյ կեդր. մասնախումբէն եկած համազգային միութեան կոչը եւ գործադիր ժողովը իր տեսութիւնները յայտնեց այս մասին։ Մնդիրը լրջօրէն նկատի առնուեցաւ եւ թերութեամբ վիճաբանուելէ վերջ՝ Սինոդը հետեւեալ բանաձեւերը իրր որոշում քուէարկեց այս կենսական հարցի մասին։

(ա) Խարբերդի Աւետ. Միութեան Սինոդը կրթական, ազգային-քաղաքական եւ բարեգործական խնդիրներու մէջ միութեան և գործակցութեան սկզբունքը բաղձալի կը գտնէ։

(բ) Բայց ոեւէ կարծիք չկրնար յայտնել այս մասին մինչեւ որ կեդր. մասնախումբին մանրամասն ծրագիրը իր առջեւ չունենայ։

7. Ցանցնախումբերու ընտրութիւն

Գործադիր ժողով. Սինոդի Դիւանին վրայ աւելցան հետեւեալ անդամները եւ ամբողջացուցին գործադիր ժողովը. Ցակոբ Էֆ. Ճանճիկեան — գանձապետ, եւ Պատ. Թորոս Ասլանեան, Պատ. Տրդատ Թամզարեան եւ Պրն. Ցովհ. Զաթալպաշեան խորհրդական անդամներ։

Գործադիր ժողով. Գործադիր ժողովոյ բնիկ անդամ ընտրուեցան. Պատ. Վ. Ամիրխանեան, Պատ. Ց. Սինանեան, Պատ. Տ. Թամզարեան և Փրոֆ. Ն. Թէնէքէճեան։

8. Կրթական տեսուչ-ճշնիչ միսիոնարի հարց

Խարբերդի Միութեան եկեղեցիներուն պատկանող դպրոցներուն աւելի զարկ մը տալու, անոնց ծրագիրներուն միաձեւութիւնը ապահովելու եւ զանոնք մօտէն քննիչի տակ առնելու համար Սինոդը որոշեց խնդրել միսիոնարներէ որ աս նպատակաւ յատկապէս մանկավարժական կրթութիւն առնող տեսուչ-քննիչ միսիոնար մը բերուի Խարբերդի կայանին դպրոցներուն համար։

Աս մասին միսիոնարաց հետ հարկաւոր կարգադրութիւնները ընելու համար յատուկ մանրախումբ մը ընտրուեցաւ որուն անդամներն են. Փրոֆ. Ս. Նահիկեան, Փրոֆ. Ն. Թէնէքէճեան, Պատ. Վ. Ամիրխանեան, Պատ. Ց. Սինանեան եւ Փրոֆ. Ց. Պուճիգանեան։

Այս մանրախումբին ջանքը պիտի ըլլայ համոզել միսիոնարութիւնն ու Պորտը այս կենսական խնդիրը կարգադրելու համար։ Սինոդին կարծիքն այն է թէ կրթական տեսուչ—քննիչ միսիոնարի մը պէտքը խիստ զգալի է փոխանց-

ման այս փափուկ եւ վտանգաւոր չրջանին մէջ մանաւանդ։

9. Քիւրտիսթանի խնդիր

Քիւրտիսթանի մասնախումբին քարտուղարը կարդայ Քիւրտիսթանի գործին տեղեկագիրը եւ ներկայացուց տարեկան հաչիւը որ մլայն 60 (վաթսուն) ոսկիի պիւտճէ մը կը ներկայացնէր։ Ասոր տարի Քիւրտիսթանի գործը աւելի անձուկ չրջանի մը մէջ կատարուած ըլլալով պիւտճէն բաց չունէր։

Պէտք է խոստովանիլ թէ 60 ոսկւոյ պիւտճէին 2/3ը Ամերիկայի Աւետ. եկեղեցիները հայթայթած էին, որ ինքնին խոչոտ գնահատելի կէտ մ'է Քիւրտիսթանի ներքին առաքելութեան կորգեան հանգոյցը լուծելու մէջ։ Պիւտճէին 1/3ը հայթայթուած էր Խարբերդի Միութեան եկեղեցիներէն։

Արդեօք միւս Միութիւնները պատասխանատուութիւն չունին ներքին առաքելութեան այս սրբազան գործին հանդէպ եւ Խարբերդի Միութեան եկեղեցիները աւելի մեծ նպաստ մը չե՞ն կրնար ընել այս գործին։

Յաջորդ տարուան Քիւրտիսթանի մասնախմբին անդամ ընտրուեցան Վեր. Հ. Հ. Բիկզ — գանձապետ, Պատ. Վ. Ամիրխանեան, Պատ. Յ. Սիմանեան, Փրոֆ. Յ. Պուճիգանեան եւ Պրն. Անդրէաս Յ. Ղազարեան։

10. Կեդր. Աւետարանչական Միութիւն

Տաճկաստանի աւետարանչական գործը աւելի դրուքենական ձեւի մը վերածելու համար կ'արժէ որ Կեդրոնական Աւետարանչական Միութիւն մը հաստատուի, որուն մէջ իւրաքանչիւր Միութիւն ունենայ իր ներկայացուցիչները։

Պրն. Ս. Թէլֆէեանի կտակը աւելի կը չեշտէ այս միութեան պէտքը, քանի որ ան 15,000 տոլարի պատկառելի գումար մը կտակած է այս նպատակաւ։ Խարբերդի Աւետ. Միութեան Սինողը յոտնկայս չնորհակալութիւն յայտնեց հանգուցեալ բարերարին իր այս ազնիւ կտակին համար եւ որոշեց այս պարագան ծանուցանել Տիկին Թէլֆէեանի։ Սինողը մասնախումբ մը ընտրեց այս ուղղութեամբ թղթակցելու Ամերիկայի Հայ Աւետ. Միութեան եւ ուրիշ Միութեանց հետ եւ յարմար կարգադրութիւններ ընելու աս մասին։ Միութիւններու մէջ եղած գործակցութեան այս սկզբունքը ինքնին հիանալի է՝ եւ չատ բարերար ազդեցութիւն կրնայ կատարել ասպագային Տաճկաստանի աւետարանչական գործին մէջ։

11. Միութիւնը եւ հաղսխական կուսակցութիւններ

Սինողը որոշեց որ իրեն պատկանող եկեղեցիներու հոգեւորական եւ կրթական պաշտօնեաները չմիանան քաղաքական կուսակցութեանց եւ մասնականութեան, նկատելով որ այս կարգի միացումներ կը վնասեն եկեղեցիներու եւ դպրոցներու հոգեկան եւ խմացական բարձրագոյն չահերուն։

12. Հիւանդանոցին տեղեկագիրը

Annie Tracy Riggs հիւանդանոցին տեսուչ Տր. Էթքինսը իր փափաքանաց համեմատ տեղեկութիւններ տուաւ հիւանդանոցի մասին եւ փափաք յայտնեց որ եկեղեցիները աւելի հատկիր վերաբերում մը ունենան անոր հանդէպ։ Յարգելի տոքթորը յայտարարեց թէ կը փափաքի որ Միութիւնը հիւանդանոցը ճանչնայ իբրեւ իրենը, պայմանաւ որ անոր ներքին գործերուն եւ վարչութեան չմիջամտէ։

Դեղարաննները գոհացուցիչ վիճակի մէջ են, եւ ժողովուրդին մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն իրենց դեղերուն հարազատութեամբն ու մատչելի գներովը։

Հիւանդանոցը տարեկան 2,000 ոսկւոյ պիւտճէ մը ունի, ունեցած է նոր հիւանդապահուհի մը յանձին Միս Քէմպելի, այցելու չրջիկ հիւանդապահուհի մը ունի յանձին Միս Եաքուպսընի։ Ունեցած է կին բժիշկ մը Տր. Փարմըլի եւ Տր. Նատիրեան պիտի աւելնայ ախտաբանական բաժնին հսկելու։

Հիւանդանոցին երրորդ չէնքը սկսած է չինուիլ, ի ճառագայթներու մեքենայ մը պիտի բերուի եւ ելեկտրական բուժումներու համար նոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։ Հիւանդանոցը 2 անկողին ձրի տրամադրած է Աղքատախնամին եւ հարիւրին 30 ղեղչ կ'ընէ. ուսանողներու։

Յարգելի տոքթորը կը փափաքէր որ Միութիւնը իր կողմէն քննիչ մասնախումբ մը որոշէ հիւանդանոցին վիճակը քննելու, թելադրութիւններ ընելու հիւանդանոցի վարչութեան եւ տարեկան տեղեկագիր մը տալու Միութեան Սինողին։

Սինողը աս խոսք չահեկան տեղեկութիւնները լսելէ վերջ Տոքթորը էթքինսընի եւ հի-

ւանդանոցի բոլոր աշխատաւորներուն չնորհակալութիւն յայտնեց եւ երեք հոգինոց քննիչ մասնախում մը ընտրեց, որուն անդամներն են Տոքթոր Միքայէլ Յակոբեան, Տոքթոր Համբարձում Կիւլէսէրեան եւ Փրոֆ. Ն. Թէնէքէճեան։

Սինոդը նաեւ որոշեց մասնաւոր չրջաբերականով մը ծանուցանել եկեղեցիներուն որ մասնաւոր չահագրգռութիւն եւ գործնական հաւակրութիւն մը ղգան այս բարերար հիւանդանոցին հանդէպ։

13. Բիւթանիոյ Միութեան հրաւէրը

Բիւթանիոյ Միութեան գործադիր ժողովին մէկ հրաւէրը կարդացուեցաւ որ Միութենէս կը խնդրէր ներկայացուցիչ մը՝ ներկայ գտնուելու Բիւթանիոյ Միութեան յիսնամեայ Յոբելեանին։ Միութիւնն ալ հրաւէրն ընդունելով իրեն ներկայացուցիչ որոշեց Վերապատուելի Կիրակոս Յակոբեան։

14. Խարբերդի Աւետ. Միութեան Յոբելեանը

1915 տարին Խարբերդի Աւետ. Միութեան յոբելինական տարին ըլլալով՝ Սինոդը որոշեց զայն տօնել Խարբերդի մէջ։ Գործադիր եւ գործակից ժողովները իրր մասնախումբ ընտրուեցան այս յիսնամեայ յոբելեանը պատշաճօրէն տօնելու համար հարկաւոր կարգադրութիւններն ընելու։

* * *

Սինոդը աղօթաժողովով մը փակուեցաւ եւ երէցներն ու նուիրակներն անուշ տպաւորութեան մը տակ մեկնեցան դէպ իրենց եկեղեցիները՝ աւելի եռանդով գործելու Աստուծոյ թագաւորութեան եւ Քրիստոսի փառքին համար։

Ի դիմաց Խարբերդի Միութեան Գործադիր Ժողովին

ՅՈՎՀ. ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ
Քարտուղար Սինոդին

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

Տրհանոթ (անվհեր) անունը առաջին անգամ պրուած է 1906ին չինուած Անգղիական մարտանաւի մը։ Տրէտնոթին սովորական մեծ պահաւոր մարտանաւերէն ունեցած տարբերութիւնը այն է որ աւելի ցած է և լայն, և նաւին մէջտեղը կը գտնուին պողպատէ աշտարակներ։ Այս մարտանաւերը սովորաբար կ'ունենան մէկ կամ երկու կայմ, եւ երկու չարժական ծխնելոյզներ, որոնք պատերազմի ժամանակ կրնան իջեցուիլ այնչափ որչափ պէտք է թշնամի մարտանաւերէն արձակուած ռումբերէն զերծ մնալու համար։ Ակէ զատ նաւն ալ իր սուզամասէն վեր մնացած սովորական չափէն աւելի կրնայ սուզիլ, այնպէս որ թշնամի մարտանաւերէն արձակուած ռումբերը դժուարաւ կրնան կողերը հարուածել։ «Սիւփըր» (գերադոյն) տրէտնոթի մը արժէքն է 3,000,000 Անգղ. ոսկի, գումար մը՝ որ կը ներկայացնէ 24 թոնօ ծանրութեամբ ոսկի, կամ երկաթուղւոյ բեռնատարձ երկու վակոններու տարողութեամբ բեռ, եւ զոր փոխադրելու համար պէտք է 24 հատ երկձի կառքեր, կամ երեք հարիւր բեռնակիրներ։ Այս գումարը համրելու համար 8 վարժ մարդեր օրը 8 ժամ աշխատելով պէտք է 30 օր նուիրեն այդ գործին։ Իսկ եթէ այս գումարը բազդատութեան դնենք ճամբորդի չոգենաւերու գնոյն հետ, կրնանք իմանալ թէ մեր նաւահանգիստը սովորաբար երթեւեկող չոգենաւներուն մէջ ամէնէն սուղ գնով չինուած չոգենաւէն, որ է Խեդիվայ ընկերութեան Օսմանիէէն 30 հատ կամ Ռումանական Իմբէրաթուղ Թրհան չոգենաւէն 40 հատ պէտք է մէկ «Սիւփըր» տրէտնոթի գնելու համար։

Տրէտնոթի մը ծախքն է՝ ռազմափոքձերն ալ հաշուելով՝ միջին հաշուով օրը 1,500 Անգղ. ոսկի, կամ տարին իրր 550,000 Անգղ. ոսկի։ Տարեկան ծախքի այս գումարով կարելի է 2,500–5,000 թոնոյց 10 հատ ճամբորդի եւ բեռան չոգենաւեր չինել արդի կատարելութեամբ օժտուած։

Տրէտնոթի մը 15 քթաչափ թնդանօթներն արձակուած ռումբի մը ծանրութիւնն է իրր 600 քաշ եւ արժէքն է աւելի քան 250 Անգղ. ոսկի։ Ռումբը կրնայ նետուիլ մինչեւ 28 մղոն (=45 քիլոմեթր) հեռաւորութեամբ, այսինքն Գալէէն-Տովըր, Ճիպրալթարէն Ափրիկեան ափերը, եւ կամ Իչխանայ կղզիներէն մինչեւ Սեւ Ծովի բերանը։ Փանամայի ջրանցքը ունի 50 մղոն երկայնութիւն, այնպէս որ, եթէ երկու տրէտնոթներ մին Գարիպեան ծովէն կամ Ատլանտեան Ովկիանոսի Փանամայի ջրանցքէն եւ միւսը Խաղաղական Ովկիանոսի եզերքէն ռումբ արձակեն, կրնան ամբողջ ջրանցքին երկայնութեան վրայ տիրել։

Սակայն ծովային զօրութեան ամման դեռ սկիզբն է այս։ Հաւանաբար տասը տարի վերջ պիտի յեղաշրջուին բոլոր մարտանաւերը, եւ այսօրուան Սիւիրր տրէտնոթները տեղի պիտի տան աւելի ահարկու մարտանաւերու։

Մ. Ս.

ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Եւրոպական չորս մեծ տէրութիւններ — Աւստրիա-Հունգարիա, Ռուսիա, Գերմանիա եւ Ֆրանսա — չարժման մէջ դրին իրենց զինուորական ոյժերը։ Իտալիա միայն սպասողական դիրք կը բռնէ, անոր նման նաեւ Անգղիա։ Միւս փոքր տէրութիւնները — Պելճիա, Հոլանտա, Զուիցերիա, Նոյն իսկ Շուէտ եւ Նորվեկիա, — պարտաւորեցան կարգաւ զօրաչարժ հրամայել իրենց չէզոքութեան պահպանման համար։ Հետզհետէ այս վերջիններուն կը հետեւին Պալքանեան տէրութիւններն ալ — Րումանիա, Պուլկարիա եւ Յունաստան — որպէս դի չանկարծակիի չգան։ Դէպքերու ընթացքը պիտի տեսնուի ժամանակագրական կարգաւ դրուած հետագայ հեռագրայուրերէն։

Փարիզ, Օգոս. 1 Փեթերսպուրկի Գերմանի դեսպան տը Փուրթալէս կոմսը Մ. Սազոնովի հարցուց որ, եթէ Աւստրիա հաւաստիք տայ թէ հողային գրաւումներ ընելու նպատակ չունի, Ռուսիա իր զօրաչարժը պիտի դադրեցնէ՞։ Մ. Սազոնով ժխտական պատասխան տուած է, դիտել տալով թէ Ռուսիա չծոյլատարեր որ Սերպիա բնաջինջ ըլլայ, ինչ որ Աւստրիա ծանուցած է։ Այն առեն կոմսը հարցուցած է թէ Ռուսիա ի՛նչ պայմաններով տրամադիր է զօրացրուելու կատարել։ Մ. Սազոնով պատասխանած է թէ այդ կարգի ամէն հարցուններ պէտք է Վիեննայի դեսպանին ուղղել, որովհետեւ Աւստրիոյ պատերազմական ձեռնարկներն ու յայտարարութիւններն էին որ վճռել Ռուսիոյ տուին զօրաչարժ կատարել։ Խօսակցութիւնը ասկէ անդին չանցաւ։ Այնուհետեւ Գերման կառավարութիւնը հաղորդակցութեան մտաւ Աւստրիական կառավարութեան հետ, բան մը՝ զոր մերժած էր մինչեւ հիմա։

Պերլին, Օգոս. 1. Ռուսիոյ Կայսրը ցամաքային ու ծովային ընդհ. զօրահանութիւն հրամայած ըլլալով Գերման Կայսրը մօտալուտ նկատեց պատերազմի վտանգը եւ անհրաժեշտ հրամաններ տուաւ։ Ուրեմն այսօր ամբողջ բանակն ու նաւատորմը չարժման մէջ պիտի դրուին։ Վարչապետութեան պաշտօնարանին մէջ միշտ խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ զինուորականներու միջեւ։ Դաշնակցային Խորհուրդն հաւանեցաւ երեք հրամանագիրներու հրատարակման, որով կ'արգելուի ուտեստեղէններու, չոր խոտի, անասուններու, ինքնաշարժերու եւայլն արտածումը։ Հրամանագիրն իսկոյն պիտի գործադրուի։ Պերլինի մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուելուն հետեւանքով ժողովրդեան ստուար բազմութիւն մը գնաց Ունթէր տէն Լինտէն, սպասելով Վիլհելմ կայսեր վերադարձին։

Հռոմ, Օգոս. 1. Հռոմի Գերման դեսպանն այս գիշեր յանձնեց այն երկու վերջնագիրները, զոր Գերման կառավարութիւնը տուած էր Փեթերսպուրկի եւ Փարիզի դահլիճներուն։

Փեթրոսպուրկ, Օգոս. 2. Փեթերսպուրկի Գերման դեսպանը, իր կառավարութեան անունով իրիկուան ժամը 7.40ին, Ռուսիոյ Արտաքին գործերու նախարարին յանձնեց պատերազմի յայտարարութիւնը։

Պերլինի Ռուս դեսպան Մ. Սվէրպեեվի անցագիրը արուեցաւ։

Պերլին, Օգոս. 2. Այս գիշեր Ռուս չրջուն պահակներ յարձակում մը գործեցին, բայց ետ մղուեցան։ Գերմաններէն երկու հոգի թեթեւապէս վիրաւորուեցան։ Ռուսերուն կորուստը յայտնի չէ։ Ուրեմն Ռուսիա Գերման հողին վրայ յարձակեցաւ եւ այսպէս բացաւ թշնամութիւնները։

Պերլին, Օգոս. 2. Ֆրանսայի օդանաւորդներ երէկ առտու պոմպաններ նետեցին Նուրէնպէրկի չրջականները։ Որովհետեւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ պատերազմի յայտարարութիւն չկայ, այս իրողութիւնը Միջազգային իրաւանց բռնաբարում է։

Պերլին, Օգոս. 2. Ֆրանսա երէկ կէսօրէն

եաքը պատերազմ հրատարակեց Գերմանիոյ դէմ։

Փարիզ, Օգոս. 2 (Պաշտօնական)։ Գերմանները մտան Ֆրանսա Սիռէյի մօտ։ Նախարարները ժողով գումարեցին Էլիզէ։

Նանսի. Գերմանները կրակ բացին առտուն Փըթի Բուռւայի մաքսատան դէմ, զոր գրաւած է զինուորական վարչութիւնը։

Լիւքսէնպուրկ. Գերմանները մտան Մեծ Դքսութեան երկիրը եւ գրաւեցին կառավարական պաշտօնատունը։ Հեռագրական հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։

Պերլին, 2. Գերման 8րդ զօրաբանակէն ջոկատներ գրաւեցին զԼիւքսէնպուրկ, պաշտպանելու համար այնտեղ գտնուող Գերման երկաթուղիները։

Ագինշթայն (Արեւելեան Բրուսիա) Օգոս. 2. Մինչեւ ժամը իրիկուան 6 Ռուսեւգերման սահմանագլուխին վրայ հեծելազօրաց մանր կռիւներ միայն տեղի ունեցան։ Եօհաննէսպուրկ, ուր կը գտնուի Գերման վիշապազօրաց ջոկատ մը, յարձակում կրեց Ռուսերու կողմէ, որոնք ցարդ ունեցան 21 մեռեալ։ Գերմաններէն մէկ քանի հոգի միայն վիրաւորուեցան թեթեւապէս։

Փարիզ, 2. Նախարարներու խորհուրդը որոշեց վաղը նիստ հրաւիրել Խորհրդարանը։ Մ. Փուանքառէ ատորագրեց հրամանագիր մը, որով պաշարման վիճակ կը հրատարակուի Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ մէջ, պատերազմին յովանդակ տեւողութեան համար։

— Լոնտոնի, Պերլինի ու Վիէննայի սակաբանները փակուած են ցնոր տնօրինութիւն։ Փարիզի սակարանը բաց է, բայց գին չկայ։

Փարիզ, 3. Մ. Փուանքառէ ժողովրդեան ուղղուած կոչի մը մէջ կ'ըսէ թէ զօրահանութիւնը պատերազմ չնչանակեր, Ֆրանսա մինչեւ եաքը միջոց մը պիտի խորհի արդի տագնապը անցընելու համար, եւ թէ ներկայ կացութեան հետեւանքով Ֆրանսայի փառքը եւ արժանապատուութիւնը պահելու համար հարկ եղաւ զօրաշարժ ընել։ Վստահ է թէ Ֆրանսացիները հայրենասէր են։

Պերլին, 3. Գերման Աւկսպուրկ փոքրիկ յածանաւին հրամանատարը իրիկուան ժամը 9ին անթել հեռագրով հետեւեալը հաղորդեց. «Վիպաւի նաւահանգիստը սկսայ ռմբակոծել։ Մեր եւ Ռուսական մարտանաւին միջեւ փոխադարձ ռմբակոծութիւն կ'ըլլայ։ Ականներ զետեղեցի։ Նաւահանգիստը կրակներու մէջ է։» (Վիպաւ կը գտնուի Ռուսիոյ կից Պալթիկ Ծովուն մէջ եւ զինուորական նաւահանգիստ է։ Ռուսիա իւր զինուորական կայան ուրիշ նաւահանգիստներ եւս ունի)։

Պերլին, 3 (ժամը 12.30). Ֆրանսացի բժիշկ մը, որու քով կը գտնուէին ծպտեալ երկու Ֆրանսացի սպաներ, երէկ վտանգեց Մէցի աղբիւրներէն մին թունաւորել հնտախոտի միքրոպներով, սակայն ձերբակալուեցաւ եւ կախուեցաւ։ Նորագոյն հեռագիր մը կը հերքէ այս լուրը։

Պերլին, 3. Գերմանիա յայտարարեց թէ թշնամութիւններն այլեւս սկսած են եւ կարելի չէ միջամտութիւն ընդունիլ։

Փարիզ, 3. Կը կարծուի թէ Անգղիական միջամտութիւն պիտի ըլլայ, եւ թէ արդէն Անգղիա փակած է Փաս տը Քալէի նեղուցը։

Լոնտոն, 4. Սըր Էտ. Կրէյ այսօր Գերմանիոյ յայտարարեց թէ Անգղ. նաւատորմը պիտի պաշտպանէ Ֆրանսայի անպաշտպան ծովեզերքը։ — Կառավարութիւնը ցամաքային եւ ծովային ընդհանուր զօրաշարժ հրամայեց, որ կէս գիշերէն սկսեալ 24 ժամու մէջ պիտի աւարտի։ Պատճառն է Պելճիոյ եւ Հոլանտայի չէզոքութեան Գերմանիոյ կողմէ քննաբարութիւնը, որ ծանրապէս վնասած է Անգղիական չահերուն, եւ որ հակառակ է յայտարարութիւններուն զոր Սըր Էտ. Կրէյ ըրաւ Երեսփ. Ժողովի մէջ։

Մալթա, 4. Անգղ. նաւաքաժինը մեկնեցաւ բաց ի Ինվինիսիպըլ յածանաւէն։ Կը կարծուի թէ Միջերկրականի Ֆրանսական նաւախումբին պիտի միանայ։

Սթոքհոլմ, 4. Երէկ նաւամարտ մը եղաւ Ռուս եւ Գերման նաւախումբերու միջեւ Ալանտ կղզիներուն մօտ, զոր Գերմանները գրաւեցին։ Ռուս յածանաւ մը ընկզմած կը կարծուի։ (Ալանտ՝ Պալթիկեան Ծովուն մէջ Պոթնեան Ծոցին մուտքը իբր 300 կղզիներէ և կըղզեակներէ բաղկացեալ համանուն կղզեխմբին գլխաւոր կղզին է)։

Վերյորովա, 4. Սէմլինէ կը հաղորդուի թէ Սլաւ զինուորները չեն գործադրեր իրենց տըրուած հրամանները։ Հունգարացի զինուորներ չրջապատած են զանոնք, սակայն դասալքումներն ու անհնազանդութիւնները կը չարունակուին։

Լահէ, 4. Լահէյի Գերման դեսպանը գրա-

պէս հաւաստեց Հոլանտական կառավարութեան թէ Գերմանիա ոչ մէկ վերջնագիր պիտի ուղղէ Հոլանտայի, աւելցնելով թէ իր կառավարութիւնը պիտի յարգէ Հոլանտայի չեզոքութիւնը։

Պուրեշ, 4. Յարնսայի զօրաշարժը աւարտած է եւ առջին ընդհարման կը սպասուի։ Ֆրանսական օդանաւերը մեծ չարժման մէջ են Գերման դիրքերուն վրայ։ Գերմանները՝ Մէցի եւ Վէրտէօնի ճամբան բռնելին, որպէս զի Ֆրանսացիները յանկարծ չյարձակին։

Լոնտոն, 4. Զօրավար Ֆրէնչի հրամանին տակ պիտի դրուի Անգլիական առաքմանց պաշտօնատունը։ 150,000 հոգինոց Անգլիական զօրաբանակ մը հրաման ստացաւ Պելճիա երթալու։

Պերլին, 4. Դանիական կառավարութիւնը որոշած է չեզոքութիւն պահել։

Լոնտոն, 4. Ճափոնական դեսպանը պաշտօնապէս զեկոյց Անգլիոյ թէ իր կառավարութիւնը Անգլիական կառավարութեան պիտի միանայ, երբ անհրաժեշտ ըլլայ։

Փարիզ, 4. Անգլիական ընդծովեանները տորմիլիկը մեկնեցաւ Բորթսմըթէ։ Այս քաղաքին, ուր կը գտնուին վառօդարանը եւ ռազմամթերքի մթերանոցները, պահակազօրք եւ ռազմանաւ ուղեցաւ։

Փարիզ, 4. Փա տը Քալէի նեղուցը պաշտպանելու տակ առնուեցաւ Անգլիական եւ Ֆրանսական մարտանաւերու կողմէ։

Պուրեշ, 4. Պուլկարիա եւ Ռումանիա որոշեցին իրենց բանակները չարժման մէջ դնել։

Պերլին, 5 (ժամը 12.55). Կէսօրէն ետքը, Վարչապետ Մ. Պէթման Հոլվեկ Ռայխսթակին մէջ իր ճառն արտասանելէն քիչ յետոյ, ուր անկեղծօրէն յայտարարած էր թէ Գերմանիա մարդկային իրաւանց բռնաբարում գործած է մանելով Պելճ հող, եւ ուր կ'ըսէր թէ Գերմանիա պատրաստ է դարմանել ամէն յառաջ գալիք չարիքը, Անգլիոյ Պերլինի դեսպանը ներկայացաւ Ռայխսթակ, Գերման Արտաքին գործերու նախարար Մ. Նակովի յանձնելու համար իր կառավարութեան մէկ զեկոյցը, որով Անգլիական կառավարութիւնը կը պահանջէր անմիջական պատասխան իր սա հարցումին թէ Գերման կառավարութիւնը կրնա՞յ բացարձակ հաւաստիք լնծայել թէ Պելճիոյ չեզոքութիւնը պիտի չբռնաբարուի։ Գերման նախարարն անմիջապէս պատասխանեց թէ այդ անկարելի է եւ բացատրեց թէ ի՛նչ պատճառներ կը հարկադրեն զԳերմանիա ինքզինք պաշտպանել ընդդէմ Ֆրանս. բանակին մէկ արշաւին, մտնելով Պելճ հողը։ Իրիկուան ժամը եօթնէն քիչ ետքը Սըր է. Կոչըն եկաւ Արտաքին գործերու պաշտօնատունը, Վիլհելմչթրասէ, հաղորդելու համար Անգղիոյ պատերազմի յայտարարութիւնը, եւ պահանջելու համար իր անցագիրը։

Պրուսէլ, 5. Պելճիա այսօր պատերազմ հռչակեց Գերմանիոյ դէմ։

Պուրեշ, 5. Ճչզրիտ աղբիւրէ կ'իմացուի թէ Ֆրանս. օդանաւաբաժին մը Գերմանիա մտած եւ բազմաթիւ պոմպաններով այրած են չատ մը երկաթուղիներ եւ չէնքեր։

Ուրիշ հեռագրագուրեր. Պելկրատ քանիցս ռմբակոծուեցաւ և մեծ աւերներ կրեց։ Սահմանագլխի կուիւներ կը ծանուցուին Պելճիայէ, Ֆրանսայէ, Աւստրիայէ, Ռուսիայէ եւ Գերմանիայէ։ Գերման կէօպհէն մարտանաւը, որ պահ մը անհետացած եղաւ, Մեսինայի առջեւ երեւցաւ՝ Պրէսլաւի հետ Ալժերեան քաղաքներ ռմբակոծելէ ետեւ։ Ջրոյց կար թէ Հիւսիսային Ծովուն մէջ մարտանաւ մը եղած է, ուր Գերման 17 եւ Անգղ. 6 մարտանաւեր ընկղմած են։ Բայց ցարդ չհաստատուեցաւ։ — Յունաստան Սերպիոյ խնդրանքով գրաւեց զՄանասթըր, որպէս զի Սերպիա իր զինուորները անկէ քաշէր։ — Պուլկարիոյ մանական սահմանավէճերու վերջ տալու համար համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ երեք պայմանով։ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն Պուլկարիոյ մանական յարաբերութիւն. Ներր չատ ձգտուած են։ Պատն լ. Տը Բոչիլա 100,000 քուրդն նահիրեց Աւստրիոյ կարմիր Խաչին։ — Նիւ Եորքի սեղանաւորական ժողովը որոշեց 100 միլիոն տոլար ղրկել Լոնտոն, սեղանաւորական կացութիւնը բարելաւելու համար։ — Ճիպրալթարի անցքը արգելուած է ամսոյս 3էն ի վեր։ —Իւնաիթեի խմբագիր եւ ընկերվարականներու պետ Մ. Յոռէս Յուլ. 31ին արճարանի մը մէջ սպանուեցաւ 25 տարեկան խելագար ուսանողի մը տարճանակով։ Ծնած էր 1859ին։

ՆԵՐՔԻՆ

Օսմ. Խորհրդարան. Յուլ. 30ին երեսփոխանութեան չկրցաւ ընդհանուր նիստ դումարել եւ արձակուեցաւ երկու չաբթի դումարելու որոշմամբ։ Սակայն կի-

բակի (Օգոս. 2) յանկարծ ի նիստ հրաւիրուեցաւ եւ Մ. Ժողովի սպանման համար անոր ընտանիքին ցաւակցութիւն յայտնելու որոչումէ մը ետեւ ունկնդրեց նստաշրջանը փակող կայսեր հրամանագրին. «Աւստրիա-Հունգարիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ ծագած պատերազմը ընդհանուր հանգամանք առած եւ միւս կողմէ Մորհրգարանին ենթարկուած կարեւոր օրէնքներուն դրեթէ ամէնը քուէարկուած ըլլալով, կը հրամայեմ ներկայ արտասովոր նստաշրջանը փակել այսօրուընէ սկսեալ, ըստ Սահմանադրութեան, յառաջիկայ Նոյեմբեր առանց հրաւէրի գումարուելու պայմանով։ Ծուլ. 20/2, 1330։» Ծնտոյ Նալիլ պէյ քաղաքական կացութեան վրայ ակնարկ մը ներեալով՝ Օսմ. գահուն չուրջ միակամ բոլորուելու կոչ ըրաւ բոլոր երեսփոխաններուն, եւ ժողովը ցրուեցաւ։

Օսմ. կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահէ եւ հրամայեց նեղուցները փակել օտար մարտանաւերու դէմ։ Այս առիթով զօրաշարժ հրամայեց, երկուշաբթի օրէն ի զէն հրաւիրելով 45 տարեկանէ վար ամէն զինուորներ, նկատելով թէ անոնցմէ, առանց բացառելու նոյն իսկ համալսարանականներ եւ իմջէ առնելով նաեւ այնպիսիներ որ յառաջիկայ Սեպտեմբեր պիտի կոչուէին։ Վերջին զեկոյցով մը փարատեցաւ 32—45 տարեկաններու նկատմամբ եղած անորոշութիւնը։ Այդպիսիներ մասնաւոր ցուցակներ պիտի հրաւիրուին մինչեւ 3 օր ներկայանալ։ Սակայն թէ ոչ՝ պիտի պատժուին ամենայն խստութեամբ։ Այս անգամուան զօրահանութեան համար Ս. կարգի ոչ-Իսլամ պահեստներէն ըստ առաջնոյն պիտի ընդունուի 30 տարիի փոխարէն ծառայութեան, Օսմ. քաղաքներու մէջ հրատարակման թուականէն մինչեւ մէկ չարաթ, իսկ արտասահմանի մէջ աղդարարութեան թուականէն մինչեւ 15 օր։ Առանձին պիտի գտնուի նաեւ պատերազմական տուրքը եւ գաւառի նահանգային բաժինը։ Սթամպուլ կ'ըսէ թէ Պալքանեան պետութիւններէն առաջ Թուրքիոյ զօրաշարժ ընելուն պատճառն այն է որ միւսները կարող են մէկ չարթուան մէջ զօրաշարժ ընել։—Առաջ կամ դեռ նոր անուանուած քաղաքային այն պաշտօնեաները, որ իրենց պաշտօնատեղիները չեն գացած ցարդ, հրաւիրուեցան մինչեւ երեք օր իրենց պաշտօնատեղիները վերթալ, նախապէս պաշտօնեաներու վիճակագրութեան դիւանին ներկայանալով։ Սակայն թէ ոչ՝ իսպառ հրաժարեալ պիտի համարուին։ Իրենց պաշտօնատեղիներէն արձակուրդով հեռացած պաշտօնեաներ ալ հրաւիրուեցան փութով իրենց տեղերը վերադառնալ, վասն զի ոմանց զէնքի տակ կոչուելուն հետեւանքով վտանգ կայ որ գործերը երեսի վրայ մնան։ — Վինըր Պանք իր վճարումները դադրեցուց, պահանջատէրերուն ծանուցանելով թէ բոլոր իրենց պահանջները հատուցանելու չափ ոսկի դրամ պատրաստած է Եւրոպայի մէջ, բայց բերելու հնարաւորութիւն չունի հաղորդակցութիւններու խզման պատճառով, եւ թէ առնոնց որ չեն ուզեր սպասել՝ պատրաստ է Վիէննայի վրայ չէք տալ ոսկին 22 քուրոնի հաշուով։ — Ելեմտական նախարարութեան հրամանով սակարանը փակուեցաւ եւ ըստ օրինի սակարանէ դուրս ամէն գործողութիւն խստիւ արգելուեցաւ։—Հանր. Պարտքի վարչութիւնն ալ իր գործառնութիւնները դադրեցուց։—Օսմ. կառավարութիւնը, ելեմտական ընդհանուր տագնապը նկատելով, պարտք համարեցաւ պարտականներու պայմանաժամ տալ մինչեւ որ կացութիւնը բարւոքի։ Ուստի հրատարակեց հետեւեալ օրէնքը. «Թուականէս սկսեալ մէկ ամիս երկարաձգուած են պայմանաժամերը բոլոր պարտքերուն ու յանձնառութիւններուն, որոնց մէջ են նաեւ դրամատուններու յանձնուած պայմանաժամով թէ առանց պայմանաժամի ադանդները։ Այս օրէնքը գործադրելի է իր հրատարակման թուականէն եւ պիտի ենթարկուի ընդհ. ժողովի վաւերացման, յառաջիկայ նստաշրջանին մէջ։» — Ելեմտական նախարարութիւնը բոլոր իր դրամները քաշեց դրամատուներէն։ — Ձամբաներու զոց ըլլալուն պատճառով ոսկեդրամ չգար։ Ուստի առժամեայ օրինագծի մը համաձայն կառավարութեան թէ անհատներու դրամական ամէն գործառնութիւններ Օսմ. Պանքայի թղթադրամով պիտի կատարուին, եւ այդ դրամատոմսերը չընդունողներ 1-15 ոսկի տուգանքի եւ 1-30 օր բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։ — Մայրաքաղաքս գտնուող Եւրոպացի օտարահպատակներ սկսան անցագիր առնել իրենց երկիրները վերադառնալու եւ իրենց զինուորական պարտքը կատարելու համար։ — Սուլթան Օսման տբէտ-

նոթը վերջին պահուն արգելքի տակ առնուե-ցաւ Անգղ. կառավարութեան կողմէ։ Օսմ. կա-ռավարութիւնը խստիւ բողոքեց Անգղ. դոր-ծարանին եւ կառավարութեան դէմ։

Մայրաքաղաքիս կուսակալութիւնն ու քաղաքապետութիւնը իմ ձուլուեցան յանձին Ճէմիլ փաշայի, որ երկու պաշտօնները միան-գամայն պիտի վարէ։ —Թուրքիւպուլկար առ-եւտրական ու նաւային դաշնագիրը մէկ երկու օր առաջ ստորագրուեցաւ Թեթեւ փոփոխուա-ներով։ —Եգիպտոսէ Խեվիին անվտանգ ազա-տումը չնորհաւորողներ եկան, որոնց մէջ կը գտնուին անոր կինը, երկու զաւակները եւ քանի մը երեւելիներ։ —Անցեալ չաբթու Բերայի մէջ ձերբակալուած Հնչակեաններէն հարցաքննուելէ ետեւ մէկիկ մէկիկ արձակուեցան։ — Հանր. Պարտքի վարչութեան պաշտօնեաներէն Մ. Նալ-պանտեան էֆ. 50 եւ առեւտրական պաշտօնա-թերթի արկղակալ Նշան Անդրէասեան էֆ. 30 ոսկի ամսաթոշակով Մ. Վէսթէնէքի հետեւորդ կարգուեցան իբրեւ պաշտօնեայ եւ քարտուղար։ —Ինդ. Հոֆ պէյ Ցուլ. 31ին Տրապիզոնէ մեկ-նած է դէպ Էրզրում, ուր քանի մը օր մնալէ ետեւ պիտի երթայ Պիթլիս։ — Տիարպէքիրի կուսակալը տեղւոյն Բումիսէրի օգնականը պաշ-տօնանկ ըրած է ոստիկանի մը գործած մար-դասպանութիւնը Հայոց վերագրած ըլլալուն համար։ — Զորեքշաբթի հացին գինը 5 փարա եւ ելեւյաւ։ Ալիւրի մթերքը մէկուկէս ամսուան բաւական կը համարուի։ Ալիւրի, եւն. աչխա-տաւորներ գինուորագրութենէ ղերծ հրատարակ-ուեցան։ Ուտեստի գիներուն չափ սահմանուե-ցաւ եւ զեկուցուեցաւ թէ պէտք չկայ անհրա-ժեշտ պէտք եղածէն աւելի մթերք գնելու, վասն զի կառավարութիւնը այլեւս պիտի չդրաւէ փուռներու յատուկ ալիւրը եւ պիտի դիւրացնէ ամէն տեսակ պարէնի փոխադրումը։ —Անատո-լուի երկաթուղին իր բոլոր գիծերուն վրայ դադրեցուց ուղեւորի եւ վաճառքի փոխադրու-թիւնը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Խառն ժողովը Անդրանիկ Իօանէսքուի կատ-կին գործադրութեան համար հօթնանդամ խնա-մակալութիւն մը ընտրեց հինգ տարուան պայ-մանաժամով։ Կտակին յատուկ հրահանգը պատ-րաստուած է արդէն։ Քննդ եւ Իզմիրեանց դրական յանձնաժողովին յանձնեց գործադ-կանոնագիր մը, զոր հանգուցեալ Դուրգէն պատրաստած է իր նուէրին (50 ոսկի) երկ-եայ տոկոսով (5 ոսկի) մրցանակ բաշխելու մար նախակրթարանի այն աշակերտներուն աշակերտուհիներուն, որոնք առաջին կը դիտանան ոսկեդարու Հայերէնի մրցման մէջ Յանձնաժողով մը կազմուած է գրագէտ պանեանի յորելեանը տօնելու համար յառա-կայ Մայիսին։ —Շաբաթ Պատրիարքարանի գ-ծակատարը Դատական նախարարէն պատ-խան առաւ թէ քաղաքական ներկայ տագնա-պին պատճառով նախարարներու խորհուրդ-դեռ չէ կրցած Պատրիարքարանի յիշատակագ-զբաղիլ եւ թէ քանի մը օր պէտք է սպասէ —Իզմիրի, Գոնեայի, Ատանայի, Տրապիզոնի Դայէրիի առաջնորդները, իրենց պաշտօն-տեղինները ուղեւորելու միջոց չունենալով մայրաքաղաքէս իրենց թեմերուն հեռագրով հոգ տանիլ ժողովրդին անդորրութեան։ — Ե-կուշաբթի Պատրիարք Հայրը Բ. Դրան մէջ ա-սակցութիւն մը ունենալու Ներքին գործոց նախարարին հետ։ Հինգշաբթի Պատերազմակ-նախարարը Պատրիարքարանի գործակատարի պատասխանեց թէ 31—45 տարեկանները այժմ չեն զինուորագրուիր, այլ միայն կ'կ-ձանագրուին։ — Սանասարեան Վարժարան-խնամակալութիւնը քաղաքական ընդհանուր-չփոթութեան պատճառով որոշեց անպայման յետաձգել Կարնոյ ցերեկեայ վարժարանին բա-ցումը։ —Աւազակապետ Մէհմէտ Էմին պէյ Պիթ-լիսի Կվարց գիւղէն 4 հոգի առեւանգած է վերկանք ստանալէ ետեւ արձակած է։ —Օմսուր-մանէ կը գրուի պաշտօնակցի մը թէ Խարթու-վաճառական Սարգիս էֆ. Իզմիրլեանի եւ Օ-Մառի Բիւրքճեանի ամուսնութեան առիթ-հարսնեւորներն ուղած են գումար մը հաւաք-Թուրքիոյ Ամերիկեան մէկ գոլէճին մէջ որբ-դաստիարակելու համար եւ անմիջապէս 10 Հա-յեր 50 Եգիպտական ոսկի տուած են։

Տիար Ցուվհ. Ալիքսանեան (Ատապազար-դժբախտութիւնն ունեցաւ իր մայրը կորսնցնե-լու։ Հանգուցեալը քոյրն էր Փրոֆ. Ց. Ճէ-ճիվհանի եւ հօրաքոյրը Վեր. Ց. Ա. Ճէճիվհան-եւ եղբայրներուն։ Մեր ցաւակցութիւնը։

مدير مسئول — صموئيل ق. هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Ց. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ, ՊՐՈՒՍԱ

Յուլիս ամսուան մէջ ընդունուած են ատոր նշանակեալ գրամներն, որք մեծաւ մասամբ մեր հրատարակութեանց վաճառումէն գոյացած են:

Գառնիկ էֆ. Պոտուրեան 83 դահ. մեր նուագահանդէսի հնացորդը. Իպրահիմոս էֆ. էֆթիխեի նուիրած 7 տուփ չերամի հունտի 5 տուփի զուտ հասոյթը 4,483. սանուհիներ օգնեցին այս չերամներու բուծման, որով վարժուեցան այս կարեւոր ձեռնարկէն օգտուիլ ապագային: Կարինէն Յովհաննէս էֆ. Ղարիպեան 200 դահ. որոյ Շուկէսը իր եւ Շուկէսը Մկրտիչ էֆ. Բէլէչեանի նուէրն է, հնացեալը հասոյթ մեր հրատ.: Օր. Ե. Լայպցիրիա Գերմանեայէ ղրկեց թղթատարով 70 հատ Գերմ. պատմութիւններ. մեծ պէտք ունինք սանուհեաց համար Հայ. պատմութիւններու ո՛վ կը հաճի ղրկել. Կ. պոլսէն Մր. Փիլիպ ձեռօք 265: Կարմրիկէն Պատ. Ս. Կ. Սարրաֆեան 70, հասոյթ մեր հրատ., որոյ Յուկէսը իր նուէր, Հալէպէն Հաճի Գէորգ էֆ. Ճիզմէճեանի ձեռօք ոմն 58, Կեսարիայէն Մանուկ էֆ. Նորհատեան 90, հասոյթ մեր հրատ., Թուրդպելէնէ Տիկին Ա. Պեհիկեան 20, Բդիճէն Վեր. Պ. Յ. Թազանճեան 160, հասոյթ մեր հրատ., Փրոֆ. Պէչկէթիւրեան Իզմիր 5 այգկուրեան առթիւ, Իզմիրէն Օր. Ա. Վարժապետեանի ձեռօք մեր հրատ. 216, Աչեան Տերեւներ 4. Օր. Ե. Լայպցիրիա Գերմանեայէն ղրկեց թղթատարով տուփ մը սանտր եւ կերպասի կտորներ, Տիկին Մ. Թաղէոսեան սակաւ մը կարկանդակ իր ձեռօք չինուած, երկու որբուհիներու ծախուց համար իրենց ազգականներէն 648, Թալասէ Տօքթ. Յարութիւն էֆ. Սարգիսեան 20, որբուհիի մը համար իր մօրմէն 216, Վանէ Վեր. Դ. Փախչանեան ձեռօք 210, հասոյթ մեր հրատ. Ե. Յարութիւն էֆ. Շալճեան 108, Դահիրէէն Ա. Պետրոսեան էֆ. վճարում 429, Պոլսէն Տօքթ. Թօփճեան էֆ. երկու որբուհեաց համար 108:

Օգոստոսի մէջ կ'ընդունուին որբ եւ աղքատիկ նոր աղջիկներ, ունինք միայն 50 անկողին, ուստի եղած խնդրանքներէ միայն ա՛սքան կ'ընդունուին որքան տեղ կայ սրամադրելի: Ընդունելութեան պայմաններն ասոնք են.

1. Իւրաքանչիւր պարտի ունենալ ի ձեռին իր մէջլայրի Ազգ. Վարչութեան մի պաշտօնագիր, ի վկայութիւն իր գթութեան կարօտ և արժանի ըլլալուն:

2. Պէտք է ունենայ ասկից զատ բժշկական վկայական մը մարմնով առողջ և տխտաղերծ եւ մաքով դաստիարակութեան ընդունակ ըլլալուն:

Ծանօթ է որ հաստատութիւնս չունի դրամագլուխ եւ հասոյթի ոեւէ աղբիւր. բարերարաց յօժարակամ նուէրներ եւ մեր հրատարակութեանց արդիւնք կը հոգան որբոց բոլոր պիտոյքներ: Ներկայիս ունինք միայն Բանալի Սնգլ. լեզուի 10 դհ., Հերովդիա 3 դահ., Բեթրսըն Ղեկավար 3 դահ., Տիւմլինճի Բեթըրսըն, Թրքախօս Հայոց համար 3 դահ., Յուլիոս Կեսար 3 դհ., եւ Փրոֆ. Գայաեանի Մի Մօռնար Զիս սիրուն գրքոյկը 10 դհ., բոլոր միւսներն սպառած են: Սեպտեմբերի մէջ լոյս կը տեսնէ Հանրագիտական Օրացոյցը 1915ի. պէտք է այժմէն գրել թէ քանի՞ հատ կրնանք ղրկել: Ունինք «Նուիրատուս» կոչուած քարտեր, որոնցմով ամբողջ տարին հանգանակութիւն կըրնայ ըլլալ Կաղանդի, Ս. Ծննդեան, Հարսանեաց, մկրտութեանց, յուշարկաւորութեանց, եւն., եւն. առթիւ: Մնդրողին կը ղրկենք ատոնցմէ: Ի վերջոյ կը խնդրենք միշտ օգնել Գթութեան Տանս յարկին տակ պատսպարուող եւ դաստիարակուող Հայ որբ ու աղքատիկ աղջիկներուն՝ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոսի սա՛ խօսքերն յիշելով. «Ամէն փոքրիկներէն մէկուն միայն գաւաթ մը պաղ ջուր խմցնողը իր վարձքը բնաւ չպիտի կորնչցնէ»:

Խորին յարգանօք պատրաստ
Գ. ՊԱՂՏԱՄԱՐԵԱՆ

Բիւթանիոյ Ամէտ. Միութեան տարեկան ժողովը Սեպ. 2ին (Ն. Տ.) պիտի գումարուի Պրուսա: Ամէն գումարումը միութեանս կազմակերպութեան յիսնամեայ յոբելեանն է: Միութեան եկեղեցիները եւ ժողովուրդները կը հրաւիրուին ճիշտ ժամանակին ղրկել իրենց ներկայացուցիչները:

Բարտուղար Բիւթանեական Միութեան
Կ. Պ. ԱՏԱՆԱԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոս. 9

ԲԵՐԱ. — Այնալը Զէշմէ. Կր. երրորդութիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.). Վեր. Տր. Ռ. Զէյմպրս:

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ. — Ամերիկեան վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.). Վեր. Գաւմէ Ապլահատեան:

ՊԱՅՈՂԼ ՀԱՈՒՍ.— Յինճանճըրար եղուշու. Լմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. ե.). Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան:

ՍԿԻՒՏԱՐ. — Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը. ժամ 10 (Ը. ե.). Պատ. Կ. Քեռոքեան:

ԹԱՍԳԻՒՂ. — ժամ 7 (Ը. Թ.). Պատ. Բ. Պետրոսեան:

ՊՕՅԱՃԸ ԴԻՒՂ. — Գասբրիէլեան քնակարան. ժամ 3 (Ը. ե.).

CUNARD LINE

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴ ՄԷՋ ԲԱԹՐԱՍԻ ԵՒ ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ ընկերութեան բոլոր նաւերը, նոր կարգադրութեան մը համաձայն, կանոնաւորաբար 1 Յունվար 1914 էն սկսեալ պիտի հանդիպին ԲԱԹՐԱՄ և անկէ ուղղակի ՆԻՒ-ԵՕՐՔ, ընդհանուր վաճառով և ճամբորդներով։

«ՔԻՒՆԱՐՏ», անգլիական հսկայ ընկերութիւնը այս գովելի ձեռնարկով գաղթականութեան, մասնաւորապէս Հայ ճամբարդներու դէպ ի Ամերիկայ արագ, հանգիստ եւ ապահով երթեւեկութեան խիստ կարեւոր խնդիրը միանգամ ընդմիշտ ապահոված կ'ըլլայ։

Ա. եւ Բ. կարգի ճամբորդներու համար մանաւոր արագընթաց սպասարկութիւն, ընդվէզ ՊՈԼՍՈՅ, ԼԻՎԸՐՐՈՒԼԻ, ՆԱՓՈԼԻԻ ԹՐԻԷՍԹԷ և ԲԱԹՐԱՄ։ Պոլսէն դէպ ի Ամերիկայ ուղղակի տոմսակ գնելու եւ ապրանք բեռնաւորելու համար դիմեցէք

ՎԱՃԱՌԷՐ ՍԻՒՆԸՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՔԱՐԱՔԻՒՂ ՎՐԱՅ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՄՂՐՐԷՋ ԹԱՂ

Պոլսոյ կողմը ՔԻՒՆԱՐՏի տոմսակ գնելու համար դիմել Տիար Զ. Փափազեանի, Պայպըլ-Հաուս

ԹԷՅ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ՀՈՏԱԻԼՅՏ, ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ

Փնտռեցէք սոյն «Փիղ» մարքայով թէյերը Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներու թէյավաճառներուն քով։ Կեդրոնատեղի Պահեստ Գաբու, Սաութգիթ խանին անկիւնը

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ, ՈՐԴԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՉԷՆՔ, ՀԵՆԵԼԱՆԻՒ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՐԷՆԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Մեսաեէթ խան, Սուլթան Համամ

Հրաւառարակուած է ընդարձակ Գաթալոկը 250 *էջ*, 1000 *Պատկեր*, *մաքուր տպագրութիւն եւ բաղմաթիւ օգտակար ծանօթութիւններ։*

Կը ղրկուի բոլոր եւ ծախսի համար 5 ղրուշի դրոշմաթուղթի փոխարէն։ 25—15

Հետեւեալ գիրքերը ՉԵՂՉԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ կը վաճառուին Յ. Մատթէոսեան վաճառատունը, Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս։

	Էջ		Ղրշ.
Շարլ Վակնէր-Պարզ Կեանքը	168	Դ/ին	3.—
Մեկնութիւն Զորից Աւետարանաց Լաթ.	924	»	8.—
» Գործ. - Բ Կոր. »	523	»	5.—
» Թղթոյն առ Գաղ. — Յայտ.	774	»	6.—
Բառարան Ս. Գրոց	635	»	10.—
Ագագոյց Ճշմարտութեան	160	»	1
Քարոզներ Ա. հատոր թղթակց.	271	»	2½
» Ա. » լաթ.	271	»	4.—
» Բ » թղթ.	245	»	2½
» Բ » լաթ.	245	»	4.—
Քրիստոնէութիւն եւ Հրաշք Զարդիս	75	»	5
Պատմութիւն Բարեկարգութեան	862	»	5.—
Տօնթ. Ուսուցչին-Դպրամատաշտութիւն եւ ուրիշ քարոզներ	182	»	5.—
» » » լաթ.	»	»	8.—

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանի պայմանաւոր եւ մուտքի քննութիւնները կ ակսին ուրբաթ, Սեպտ. 4 (Ն. Տ.), իսկ դասերը՝ չորեքշաբթի, Սեպտ. 9 (Ն. Տ.)։ Նոր աշակերտներ իրենց տեղերը ապահովելու համար մէկ Օսմ. ոսկի կանխաւճար մը լինելու են։

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Տնօրէնութեան, Պարտիզակ, եւ կամ Գրիգոր Էֆ. Շահպազեանի, Պայպըլ-Հաուս, Կ. Պոլիս։

6—4

ԱԻԵՏԱԲԵՐ *ձեռքէ կը ծախուի Հատը 40 փարայի*